

Bakalářská práce

Romské dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu

Studijní program:

B7508 Sociální práce

Studijní obor:

Sociální práce a penitenciární péče

Autor práce:

Barbora Kobosová

Vedoucí práce:

Mgr. Eliška Helikarová

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Romské dítě v pěstounské péči na přechodnou dobu

<i>Jméno a příjmení:</i>	Barbora Kobosová
<i>Osobní číslo:</i>	P19000654
<i>Studijní program:</i>	B7508 Sociální práce
<i>Studijní obor:</i>	Sociální práce a penitenciární péče
<i>Zadávající katedra:</i>	Katedra sociální práce a speciální pedagogiky
<i>Akademický rok:</i>	2020/2021

Zásady pro vypracování:

Cíl práce: Zjistit, jaké jsou specifické potřeby dětí romského etnika v pěstounské péči na přechodnou dobu s ohledem na jejich výchozí rodinné prostředí.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor.

Při zpracování bakalářské práce budu postupovat v souladu s pokyny vedoucí práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN: 80-85282-83-6.

MATĚJČEK, Z. a kolektiv, 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-304-8.

VANČÁKOVÁ, M., 2011. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN: 978-80-87455-05-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN: 978-80-87455-14-2.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0065-9.

Vedoucí práce:

Mgr. Eliška Helikarová

Katedra sociální práce a speciální pedagogiky

Datum zadání práce:

20. dubna 2021

Předpokládaný termín odevzdání:

30. dubna 2022

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Pavel Kliment, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 11. června 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Elišce Helikarové za její ochotu a především trpělivost při odborném vedení této práce. Dále bych ráda poděkovala pěstounkám na přechodnou dobu z Libereckého kraje za příjemnou spolupráci při sběru dat. Poděkování patří taktéž Mgr. Martině Vančákové za vstřícný přístup a její odborné rady v oblasti zprostředkování náhradní rodinné péče.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá specifiky romských dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu. V teoretické části jsou zahrnuta témata, jako je rodina a romské etnikum, ve své druhé části je zaměřena na informace o náhradní rodinné péči, konkrétně tedy o pěstounské péči na přechodnou dobu. Praktická část bakalářské práce je zaměřena na analýzu dat týkajících se rozdílů mezi dětmi romského etnika a dětí majoritní společnosti, které byly umístěny do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Klíčová slova

Náhradní rodinná péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, pěstounská péče, Romové, etnikum, společnost, rodina.

Annotation

The bachelor's thesis deals with the specifics of Roma children placed in temporary foster care. In the theoretical part, topics such as the family and the Roma ethnicity are included, the second part is focused on information about substitute family care, specifically on temporary foster care. The practical part of the bachelor's thesis is focused on the analysis of data regarding the differences between children of Roma ethnicity and children of the majority society, who were placed in temporary foster care.

Keywords

Substitute family care, temporary foster care, foster care, Roma, ethnicity, society, family.

Obsah

Úvod	9
1 Romské etnikum	11
1.1 Pojem “etnikum”	11
1.2 Historie romského etnika	11
1.3 Normy a hodnoty Romů	12
2 Rodina.....	14
2.1 Definice rodiny.....	14
2.2 Funkce rodiny.....	15
3 Náhradní rodinná péče.....	16
3.1 Charakteristika náhradní rodinné péče	16
3.2 Formy náhradní rodinné péče.....	16
3.2.1 Osvojení	16
3.2.2 Pěstounská péče	17
3.2.3 Poručenství	17
3.2.4 Hostitelská péče.....	18
4 Pěstounská péče na přechodnou dobu	19
4.1 Charakteristika PPPD	19
4.2 Vývoj PPPD v České republice.....	20
4.3 Legislativa	21
4.4 Sociální zabezpečení ve vztahu k PPPD	22
4.5 Osobnost pěstouna.....	25
4.6 Proces přípravy k výkonu PPPD	27
4.7 Doprovázení pěstounů.....	28
4.7.1 Dohoda o výkonu pěstounské péče	29
4.7.2 Vzdělávání pěstounů	29
4.8 Úloha OSPOD	29

4.9	Přijetí dítěte do PPPD.....	30
4.10	Ukončení PPPD.....	30
4.11	Romské děti v PPPD.....	31
5	Ústavní péče.....	34
5.1	Zařízení pro výkon ústavní péče.....	34
5.1.1	Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc.....	34
5.1.2	Zdravotnická zařízení.....	34
5.1.3	Školská zařízení.....	35
6	Praktická část.....	37
6.1	Cíl práce.....	37
6.2	Metodologie průzkumu.....	37
6.3	Charakteristika vzorku respondentů.....	38
6.4	Metoda práce.....	40
7	Popis výsledků a jejich analýza.....	41
7.1	Případové studie.....	46
7.1.1	Kazuistika č. 1.....	47
7.1.2	Kazuistika č. 2.....	49
7.1.3	Kazuistika č. 3.....	50
7.1.4	Kazuistika č. 4.....	51
8	Shrnutí průzkumného šetření.....	54
9	Diskuse.....	55
10	Navrhovaná opatření.....	60
	Závěr.....	62
	Seznam použitých zdrojů.....	63
	Seznam příloh.....	67
	Přílohy.....	68

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Výše odměny dlouhodobého pěstouna	24
Tabulka 2 – Výše odměny přechodného pěstouna	24

Seznam grafů

Graf 1 – Etnikum dětí	41
Graf 2 – Pohlaví dětí	41
Graf 3 – Věk dětí	42
Graf 4 – Ukončení PPPD	45

Seznam použitých zkratk

FAS – Fetální alkoholový syndrom

KÚ – Krajský úřad

MM – Minimální mzda

MPSV – Ministerstvo práce a sociálních věcí

NRP – Náhradní rodinná péče

OSPOD – Orgán pro sociálně právní ochranu dětí

PP – Pěstounská péče

PPPD – Pěstounská péče na přechodnou dobu

SPOD – Sociálně právní ochrana dětí

UMPOD – Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí

ÚP – Úřad práce

ZSPOD – Zákon o sociálně právní ochraně dětí

Úvod

Tématem této bakalářské práce je pěstounská péče na přechodnou dobu se zaměřením na péči o děti romského etnika a jejich specifické potřeby v porovnání s dětmi většinové společnosti, které si náhradní rodinnou péčí taktéž prošly. Péče o děti jiného etnika je v náhradní rodinné péči poměrně ožehavým tématem.

Práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou a praktickou.

V teoretické části této bakalářské práce jsou zpracovány kapitoly, které s problematikou pěstounské péče na přechodnou dobu a s péčí o dítě romského etnika úzce souvisí. Kapitoly se věnují romskému etniku, rodině, náhradní rodinné péči a v neposlední řadě taktéž zmiňují ústavní péči. Dopodrobna popisují pěstounskou péči na přechodnou dobu. Hlavním cílem teoretické části je seznámení čtenáře s touto formou náhradní rodinné péče a poskytnutí hlubšího porozumění náležitostem, které se pěstounské péče na přechodnou dobu týkají, a to především péči o děti jiného etnika.

První kapitola teoretické části se věnuje romskému etniku, konkrétně definuje pojem etnikum, popisuje historii Romů, jejich hodnoty a normy.

Druhá kapitola teoretické části této práce je věnována pojmu, který s náhradní rodinnou péčí hluboce souvisí, tímto pojmem je rodina. Rodina je v této kapitole definována, dále jsou zde zmíněny i její funkce.

Ve třetí kapitole je popsána náhradní rodinná péče obecně, náhradní rodinnou péčí tato kapitola charakterizuje a popisuje taktéž její formy, mezi které se řadí osvojení, pěstounská péče, poručenství nebo hostitelská péče.

Následující kapitola se věnuje přímo pěstounské péči na přechodnou dobu, její charakteristice, vývoji v České republice, osobnosti pěstouna, příslušné legislativě, doprovázení pěstounů, procesu přípravy k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, vzdělávání pěstounů, sociálnímu zabezpečení ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu, úloze OSPOD nebo přijetí dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu. Dále popisuje ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu a přijetí romského dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu.

Poslední kapitola okrajově zmiňuje ústavní péči, konkrétně popisuje zařízení pro výkon ústavní péče.

Praktická část se věnuje sběru informací o specifikách dětí romského etnika, které jsou nebo byly umístěny do pěstounské péče na přechodnou dobu. Nástrojem pro sběr informací a dat je v první řadě rozhovor realizovaný ve spolupráci s přechodnými pěstounkami z Libereckého kraje. Hlubšímu proniknutí do problematiky dětí romského etnika umístěných do náhradní rodinné péče napomůže taktéž tvorba několika případových studií, která je zaměřena na sledování rozdílů v péči o dítě romského etnika a dítě většinové společnosti.

1 Romské etnikum

Úvodní kapitola této práce definuje pojem etnikum, obecně přibližuje romskou historii, jejich rozdělení a normy.

1.1 Pojem “etnikum”

Autorem, který pojem etnikum definuje, je například Jandourek (2012, s. 338), dle něj je možné pojem etnikum nahradit také termínem etnická skupina. Etnikum je *skupina jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou etnicitou neboli souhrnem faktorů kulturních, raso-vých, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnický odlišně vnímáni druhými* (Jandourek 2012, s. 338). V některých případech je možné pojem etnikum používat také ve významu národnostní menšiny. Každá národnostní menšina se vyznačuje jistými odlišnostmi v oblasti své kultury, která se liší od kultury většinové společnosti. (Jandourek 2012, s. 338).

1.2 Historie romského etnika

Podle článku Kašánkové Kristové (2017) *není možné datum jejich příchodu do Evropy přesně určit, protože se jednotlivé skupiny Romů rozptylovaly po Evropě nezávisle na sobě, každá svou cestou*. Nejpravděpodobnější variantou a názorem na původ Romů je skutečnost, že Romové do křesťanských zemí přišli z Egypta přibližně ve 12. století. „Cikáni“ se jim říkalo právě kvůli domněnce jejich egyptského původu. Někteří autoři se ale přiklánějí k názoru, že Romové jako kočovný národ nejpravděpodobněji pocházejí z indické oblasti Pandžáb (United States Holocaust Memorial Museum 2021).

Co se týče jejich přesnějšího pojmenování, to mělo návaznost na právě zmiňovaný Egypt a jeho konkrétní oblasti, jak ve svém článku Kašánková Kristová (2017) zmiňuje. Dle ní se jejich pojmenování vztahovalo k jejich egyptskému původu – Gitanos (ve španělštině), Gitanes (ve francouzštině) či Gypsies (v angličtině). Autorka se ale přiklání k názoru, že jsou tato pojmenování spíše odvozena od názvů původních oblastí, ze kterých by mohli Romové pocházet, tedy podle Malého Egypta, či Malé Asie. Mezi další příklady pojmenování Romů v jižní a východní Evropě patří

název Zingaro (v italštině), Tsigane (ve francouzštině), Zigeuner (v němčině), Cigáni (ve slovanských jazycích) i české Cikáni.

Na základě skutečnosti přejímání slov od různých evropských národů, které Romové během svých cest navštěvovali, je možné zhruba popsat jejich trasu příchodu do Evropy. (Nečas 1995, st. 11-12). *Někteří indologové a romisté se v poslední době přiklánějí k odvážné hypotéze, která předpokládá, že předkové dnešních Romů náleželi k původnímu obyvatelstvu Indie* (Horváthová 2022, s. 5). Romové dle indologů a romistů začali Indii opouštět v 8. století, kdy se vydali směrem na západ. Hlavním důvodem počátku jejich cest z Indie bylo jejich postavení ve společnosti, které nebylo úplně přívětivé. Podle Horváthové (2002, s. 5). Na základě názoru lingvistů a historiků Romové postupovali z Indie na základě geografických podmínek a to přes Mezopotámii na Blízký východ, konkrétně do asijské části Turecka, kde se velká část Romů usadila zhruba od 12. do 15. století. Následně pokračovali přes Malou Asii a Balkánský poloostrov, konkrétně Řecko – k této skutečnosti se přiklání lingvisti, kteří udávají, že se v romštině četně objevují řecká slova. Kočovníci dále putovali údolím Dunaje až do střední Evropy (Kašánková Kristová 2017). Tímto směrem se ovšem nevydaly všechny skupiny Romů, jiná kolonie například přešla přes Arménii, Kavkaz, Rusko až do Skandinávie. Do českých zemí Romové pravděpodobně přišli v roce 1417 a po celé Evropě byli rozptýleni již v 15. století. (Horváthová 2002, s. 14).

1.3 Normy a hodnoty Romů

V sociální psychologii se pojem norma používá ve smyslu obecného nepsaného pravidla, které by měli členové společnosti respektovat (Strmiska 2020). Pojem hodnota můžeme jednoduše chápat jako jistou důležitost, něco významného pro danou společnost (Strmiska 2020).

Podle Horváthové (2002, s. 24) byla již tradiční romská komunita tvořena rodem nebo vícegenerační rozšířenou rodinou. O Romech je známo, že jsou velice familiární, jejich rodina a rodinné vztahy jsou pro ně velice důležité. Jejich rodové skupiny měly svou pevnou hierarchii, která se řídila určitými nepsanými zákony, tedy etickými normami a hodnotami. V čele těchto skupin stála obvykle osoba s pevnou přirozenou autoritou a se zvýšenou schopností komunikace nejen ve své komunitě, ale i s komunitou neromskou. Tomuto zástupci rodu se říkalo například “vajda”, “mujalo” nebo “čhibalo”

(Horváthová 2002, s. 24). “Vajda” rozhodoval obvykle ve spolupráci s ostatními muži. Zvláštní postavení v komunitě měli taktéž staří lidé, především ženy a to na základě svých načerpaných zkušeností a moudrosti.

Jako velice hodnotný pro Romy můžeme považovat i jejich jazyk. *Romský jazyk představuje pro velkou část Romů stále jazyk mateřský a to i přes to, že v dnešní době není stav romštiny úplně uspokojivý. Odborníci zjistili, že Romové, kteří chtěli mluvit na své děti pouze česky, a přitom český jazyk sami dobře neovládali, hovořili tzv. romským etnolektem češtiny, který se projevuje například Romskými vazbami v českých souvětí* (Horváthová 2002, s. 30). S jazykem je úzce spojená také jejich tradiční hudba, je obecně známo, že Romové bývají talentovaní v této oblasti. Říká se, že setkáme-li se s Romy, setkáme se také s hudbou (Šuleř 1999, s. 59). Romové jsou již od pradávna známí jako dobří tanečníci a neztratí se ani v jiných uměleckých oblastech. Samozřejmě tato tvrzení ale neznamenají to, že talentovaný je každý Rom.

2 Rodina

Druhá kapitola této práce je zaměřena na pojem, který je velice zásadní pro kapitoly navazující. Jedná se o pojem rodina. Rodina je to nejdůležitější, co dítě ke svému životu potřebuje. Rodinné prostředí je velice významné pro jeho příznivý vývoj, proto je velice podstatné, aby každé dítě prožilo své dětství v rodině biologické, případně náhradní.

2.1 Definice rodiny

Rodina je dle mnoha autorů definována jako malá skupina osob, které jsou navzájem spojeny manželskými, příbuzenskými nebo jinými důležitými vztahy a způsobem života (Lovasová 2006, s. 4).

Matějčkova (1994, s. 15) formulace rodiny: Rodina je zajisté nejstarší lidskou *společenskou institucí. Vznikla kdysi v pradávných dobách, kdy se člověk ještě moc málo podobal tomu, jak se známe dnes. A vznikla nejen z přirozeného pudu pohlavního, jenž vede k plození a rozmnožování daného živočišného druhu, ale především z potřeby své potomstvo ochraňovat, učit, vzdělávat, připravovat pro život. Říká také, že lidské mládě se oproti ostatním živočichům rodí natolik nepřipravené na život, že je velice nutné se o něj v několika prvních letech života intimně starat, aby přežilo (Matějček 1994, s. 15).*

Dalšími autory, kteří tento pojem definují, jsou Hartl a Hartlová (2000, str. 512), dle nich je rodina *společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.*

Výrost a Slaměník citují J. Odehnala, který popisuje rodinu jako: *socializační činitel, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli (Odehnal in Výrost a Slaměník 1998, s. 304).*

Dále výše zmiňovaní autoři také citují Langmeiera a Kňourkovou ve stejném díle, jako autora předchozího. Autoři Langmeier a Kňourková definují rodinu takto: *Rodina je institucionalizovaná bio-(psycho)-sociální skupina vytvořena přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta, a z jejich dětí (Langmeier a Kňourková in Výrost a Slaměník 1998, s. 304).*

2.2 Funkce rodiny

Pro správný vývoj dítěte je velice důležité, aby rodina plnila své funkce. Pokud rodina některé funkce neplní, může docházet nejen k zanedbávání potřeb dítěte, ale také k jeho nepříznivému vývoji.

Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní (Kraus a Poláčková 2001, s. 79).

Základní funkce rodiny podle Krause (2001, s. 81-83):

- **Biologicko-reprodukční funkce** – tato funkce je významná nejen pro jedince, ale také pro celou společnost, pro kterou je důležité, aby na svět přicházeli geneticky „co nejlepší jedinci“.
- **Sociálně-ekonomická funkce** – tím je myšlena schopnost rodiny dítě nejen hmotně zabezpečit.
- **Emocionální funkce** – rodina dává dítěti pocit bezpečí, ale také pocit lásky a jistoty, jako žádná jiná instituce na světě.
- **Sociálně-výchovná funkce** – Kraus popisuje rodinu jako první skupinu, která má za cíl dítě naučit základním návykům a způsobům, jak se chovat ve společnosti.

Dále například Lovasová (2006, s. 5) uvádí a popisuje základní funkce rodiny takto:

- **reprodukční:** plození potomků
- **ekonomická:** hmotné zajištění členů rodiny
- **socializační:** učí děti zařazovat se do dané společnosti a kultury
- **emocionální:** zajišťuje citové zázemí pro své členy

3 Náhradní rodinná péče

Tato kapitola se zabývá obecnou otázkou náhradní rodinné péče a také popisuje její jednotlivé formy, jako je například osvojení nebo pěstounská péče. Náhradní rodinná péče je běžně označována zkratkou NRP.

3.1 Charakteristika náhradní rodinné péče

Podle Matějčka (1999, s. 31) je náhradní rodinná péče označována jako péče o děti, během které je dítě vychováváno „náhradními“ rodiči a to v prostředí, které se nejvíce podobá přirozenému životu a fungování v přirozené rodině.

3.2 Formy náhradní rodinné péče

V dnešní době tvoří formy náhradní rodinné péče součást strukturovaného systému péče o ohrožené děti. Jednotlivé formy náhradní rodinné péče se liší svým obsahem, právním vymezením a svým způsobem užití (Sychrová 2015, s. 8-9).

3.2.1 Osvojení

Základní myšlenkou této formy náhradní rodinné péče je přijetí cizího dítěte za své. Mezi osvojitelem a osvojeným dítětem tedy vzniká stejný vztah, jako mezi biologickým rodičem a dítětem. V důsledku toho zanikají právní vztahy mezi původní (biologickou) rodinou a dítětem, a vytváří se nové právní vztahy mezi dítětem a osvojitelem. Dítě se osvojením stává také příbuzným příbuzných svých adoptivních rodičů. Při adopci dochází také ke změně příjmení osvojeného dítěte a jména osvojitelů jsou zapsána do jeho rodného listu. Osvojení může být také ze závažných důvodů zrušeno, pokud by se tak stalo, obnovily by se původní příbuzenské vazby dítěte s jeho biologickou rodinou (Sychrová 2015, s. 9-10). Osvojiteli se ve většině případů stávají osoby, které z různých důvodů nemohou mít vlastní děti.

Osvojení může být také mezinárodní, tedy osvojení dítěte do ciziny. Do mezinárodní adopce se děti dostávají v případech, kdy pro ně nejsou nalezeni žádní náhradní rodiče v České republice. Mezinárodní adopci v České republice zabezpečuje UMPOD (Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí) v Brně (Sychrová 2015, s. 11).

3.2.2 Pěstounská péče

Tato forma pěstounské péče se týká převážně starších dětí, které není nějakým způsobem možné umístit do adopce. Může se jednat o děti, které nejsou úplně zdravé, děti jiného etnika, sourozeneckých skupin, ale také děti, o které mají jejich biologičtí rodiče zájem, ale z různých důvodů se o ně nemohou sami starat a vychovávat je. Pěstouni nemají rodičovská práva, ani vyživovací povinnost vůči dítěti, které je umístěno do jejich péče – tato práva a povinnosti se týkají rodičů biologických. (Sychrová, 2015, s. 11).

Péče je v této formě náhradní rodinné péče podle Novotné (2018, s. 23) koncipována jako *stabilní a dlouhodobé opatření, které oficiálně končí dosažením zletilosti dítěte – ve funkčních pěstounských rodinách mají ale přijaté děti pozici velmi podobnou vlastním dětem a zůstávají často tak dlouho, dokud nedostudují nebo nezískají práci a neosamostatní se.*

Pěstounská péče je od počátku roku 2022 zákonem o sociálně-právní ochraně dětí (Zákon č. 359/1999 Sb.) oficiálně rozlišována na zprostředkovanou a nezprostředkovanou. Záleží na faktu, zda má dítě k pěstounovi příbuzenský vztah či nikoli. Zákon o sociálně právní ochraně dětí definuje zprostředkovanou pěstounskou péči jako *pěstounskou péči poskytovanou dítěti osobou pečující po doručení oznámení o vhodnosti této osoby stát se pěstounem.* Nezprostředkovanou pěstounskou péči rozumíme péči, kdy je dítě svěřeno do péče osoby příbuzné nebo blízké.

3.2.3 Poručenství

Poručník je člověk, který je dítěti přidělen, pokud se dítě ocitne bez rodičů z důvodu jejich úmrtí, nebo pokud jsou jeho rodiče zbaveni rodičovské odpovědnosti. Rodičovská odpovědnost může být také omezena nebo pozastavena. Poručník je hmotně podporován státem, pokud o dítě tedy osobně pečuje. Jedná se tedy o fyzickou osobu ustanovenou soudem, může se jednat o osobu dítěti příbuznou nebo doporučenou rodičem. Mezi poručníkem a dítětem nevzniká vyživovací povinnost a zároveň mezi nimi není tentýž vztah, jako mezi dítětem a jeho biologickými rodiči (Bubleová, Frantíková, Vyskočil, Vávrová a Pokorná 2014, s. 7-9).

3.2.4 Hostitelská péče

Hostitelská péče je další z forem náhradní rodinné péče, která je určena především dětem žijícím v dlouhodobé ústavní výchově. Jedná se o jistý způsob dobrovolnické aktivity ze strany hostitelské rodiny (Zezulová 2012, s. 172).

4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Tato kapitola se podrobně zabývá náležitostmi, které se týkají pěstounské péče na přechodnou dobu. Čtenáři kromě své obecné charakteristiky přiblíží taktéž proces přípravy k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu, vysvětlí, kdo se může stát přechodným pěstounem nebo jakou úlohu hraje pro pěstouna doprovázející organizace.

4.1 Charakteristika PPPD

Autoři pěstounskou péči na přechodnou dobu definují velice obdobně. Například dle Pazlarové (2016, s. 153) se jedná o formu náhradní rodinné péče, která má po omezenou dobu zajistit péči a výchovu dítěti, jehož biologická rodina se o něj z různých důvodů nemůže nebo nechce starat.

Novotná (2018, s. 23) pěstounskou péči na přechodnou dobu definuje takto: *Jde o rodinnou individuální formu péče, státem podporovanou, která by měla být nezletilým dětem poskytována po nezbytně nutnou, relativně krátkou dobu v domácnostech pěstounů.*

Pěstounská péče na přechodnou dobu může být také označována jako krátkodobá pěstounská péče nebo profesionální pěstounská péče. Jedná se tedy o službu určenou dětem, které potřebují být dočasně umístěny mimo svou rodinu a domov.

Jak bylo již zmíněno, pěstounská péče na přechodnou dobu je charakterizována svou dočasností – obvykle bývá časově omezena na dobu jednoho roku. Ve výjimečných případech je možné toto období překročit a to do té doby, než se podaří vyřešit otázku dalšího osudu dítěte (Macela 2019, s. 39). Podle Novotné (2018, s. 23) se jedná o *péči o děti, u kterých je vysoká pravděpodobnost rychlého trvalého řešení – buď jiné formy náhradní rodinné péče, nebo návratu do původní rodiny.* Macela (2019, s. 39) ve své publikaci zmiňuje také skutečnost, že *pokud jsou do pěstounské péče na přechodnou dobu v rozdílných termínech svěřeni sourozenci, lhůta jednoho roku se počítá od sourozence, který byl do této péče svěřen naposled.*

Pro pěstounskou péči na přechodnou dobu jsou také typické tyto podmínky jejího výkonu:

- Může trvat nejdéle rok,
- dítě do pěstounské péče na přechodnou dobu svěřuje pouze soud,
- děti mohou být svěřeny do péče pouze pěstounům, kteří jsou vedeni ve zvláštní evidenci,
- pěstouni na přechodnou dobu pobírají odměnu i v době, kdy nepečují o žádné dítě
- doba přípravy pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu činí 72 hodin (Pazlarová 2016, s. 154).

4.2 Vývoj PPPD v České republice

Podle Macely (2019, s 36-37) se pěstounská péče svým způsobem v historii objevila již v roce 1868, kdy zemský chudinský zákon uložil obcím povinnost pečovat o ohrožené děti. V minulosti došlo také ke vzniku a zániku různých zákonů, které byly spojeny s náhradní rodinnou péčí. *Institut pěstounské péče na přechodnou dobu se poprvé objevil v naší legislativě v roce 2006, ale až do roku 2013 byl využíván jen minimálně, neboť nebylo dostatečně promyšleno a zajištěno finanční a sociální zabezpečení pěstounů na přechodnou dobu, což mnoha zájemcům o tuto službu bránilo se do ní zapojit* (Pazlarová 2016, s. 153).

Pěstounská péče na přechodnou dobu byla v České republice tedy zavedena již v roce 2006. Velká změna však přišla s novelou zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která vstoupila v platnost k 1. 1. 2013. Tato novela zavedla systém služeb na podporu náhradní rodinné péče a vytvořila podmínky pro rozšíření pěstounské péče na přechodnou dobu do praxe. Důležitým mezníkem byl také rok 2014, kdy došlo ke zrušení zákona o rodině (č. 94/1963 Sb.) a došlo k nové právní úpravě náhradní rodinné péče (Macela 2019, s. 36-37). Informace týkající se rodinných práv a práv z oblasti péče o dítě nalezneme v Občanském zákoníku (Zákon č. 89/2012 Sb.).

Pěstounská péče na přechodnou dobu vznikla z důvodu potřeby krátkodobého umístění dítěte mimo jeho rodinu a byla alternativou k umístění dítěte do ústavní péče. Důležitou podmínkou umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu byl však zdravotní stav dítěte. Pokud by dítě potřebovalo speciální zdravotnickou péči, nebylo by možné jej do přechodné péče umístit (Macela 2019, s. 30-31).

4.3 Legislativa

Náhradní péči a s ní spojenou také pěstounskou péči na přechodnou dobu v současné době upravuje primárně zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník a zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí. Svým způsobem je možné sem zařadit také Listinu základních práv a svobod – konkrétně čl. 32 odst. 4.

Legislativu, která se náhradní péče (ač okrajově) dotýká, tvoří také další právní předpisy a vyhlášky. Mezi tyto právní předpisy lze zařadit například:

- zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře
- zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách
- zákon č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi
- zákon č. 110/2006 Sb. o životním a existenčním minimu

Podle Rychlíka a Hrbáčkové (2018, s. 29) mezi legislativu týkající se pěstounské péče patří také zákon č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních a zákon č. 500/2004 Sb. správní řád. Pěstounská péče podléhá dle těchto autorů (2018, s. 29) také instrukcím Ministerstva práce a sociálních věcí a důležité jsou dle nich také národní smlouvy týkající se dětí. Rychlík a Hrbáčková (2018, s. 29) považují za důležitý dokument z oblasti práv dětí také Úmluvu o právech dítěte. *Úmluva o právech dítěte říká, že dětství a dítě má nárok na zvláštní péči, ochranu a pomoc. Právem a povinností rodičů je výchova a péče o děti, nemůže-li dítě vyrůstat ve vlastní rodině, je na místě hledat optimální řešení jeho situace. V souladu s článkem 20 Úmluvy o právech dítěte náleží mezi základní práva dítěte rovněž právo na zajištění náhradní péče* (Rychlík a Hrbáčková 2018, s. 29-30).

4.3.1 Zákon č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů (ZSPOD)

Tento zákon se obecně věnuje pěstounské péči v části páté, kde jsou zmíněna práva a povinnosti při výkonu pěstounské péče, náležitosti dohody o výkonu pěstounské péče a také dávky s výkonem pěstounské péče spojené.

Pěstounské péči na přechodnou dobu se ZSPOD konkrétně věnuje v části třetí, hlavě V. Zmíněna je zde především úloha krajského úřadu, který *vede pro účely zajištění*

pěstounské péče pro dítě na přechodnou dobu evidenci osob, které mohou pěstounskou péči po přechodnou dobu vykonávat (Zákon č. 359/1999, § 27a, odst. 1).

Od 1. 1. 2022 došlo také k jistým změnám v tomto zákoně. Tyto změny proběhly na základě novely tohoto zákona, která byla vykonána zákonem č. 363/2021 Sb. (Úřad práce 2022). Transformace ZSPOD se týkají především sociálního zabezpečení pěstounské péče a pěstounské péče na přechodnou dobu.

Lexová (2016, s. 74) klade v souvislosti s tímto zákonem důraz na práva a povinnosti, které pěstouni mají. Mezi povinnostmi autorka zmiňuje například potřebu neustálého zvyšování dovedností a znalostí v oblasti náhradní rodinné péče a to v rozsahu 24 hodin ročně. Lexová (2016, s. 74) také poukazuje na existenci dohody o výkonu pěstounské péče, kterou dle ZSPOD pěstoun uzavírá s vybranou pověřenou právnickou, či fyzickou osobou, konkrétně tedy s doprovázející organizací. Doprovázejícím organizacím je věnována samostatná podkapitola.

4.3.2 Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník

V občanském zákoníku je pěstounská péče zmíněna především v hlavě III, která se věnuje poručenství a jiným formám péče o dítě (Zákon č. 89/2012, § 958-§ 970).

4.3.3 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod v čl. 32 klade důraz na práva, která se týkají rodinné oblasti – děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Taktéž rodiče, kteří pečují o dítě, mají právo na pomoc od státu.

4.4 Sociální zabezpečení ve vztahu k PPPD

V oblasti sociálního zabezpečení ve vztahu k pěstounské péči na přechodnou dobu hovoříme především o dávkách, které náleží dlouhodobým a přechodným pěstounům a dětem umístěným do dlouhodobé nebo přechodné pěstounské péče. Jak bylo již zmíněno, k 1. 1. 2022 došlo v této oblasti k určitým změnám. Úřad práce ČR nabízí výčet aktuálních dávek pěstounské péče a to dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí a také jeho novelou provedenou zákonem č. 363/2021 Sb. Mezi tyto dávky dle zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně náleží:

- *příspěvek na úhradu potřeb dítěte,*
- *odměna pěstouna,*
- *příspěvek při převzetí dítěte,*
- *příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla,*
- *příspěvek při pěstounské péči.*

Pěstounská péče na přechodnou je tzv. zprostředkovanou pěstounskou péčí. Zprostředkovaná pěstounská péče znamená, že člověk, který má zájem stát se přechodným pěstounem a přijmout nezaopatřené dítě do své péče, musí být prvně prověřen a řádně proškolen. V neposlední řadě je také nezbytné, aby se tento člověk podrobil psychotestům. Hlavním zprostředkovatelem je krajský úřad, který vede evidenci přechodných pěstounů. (Úřad práce 2022)

Opakem zprostředkované pěstounské péče je nezprostředkovaná pěstounská péče. Nezprostředkovanou pěstounskou péčí se rozumí ta péče, během které o dítě osobně pečuje osoba jemu příbuzná (například prarodič). Také se jedná o situace, kdy si pěstoun sám požádá o svěření konkrétního dítěte do své péče. *Typicky je o dítě pečováno v rámci širší rodiny či komunity, v těchto případech náleží dávka pěstounské péče příspěvek při pěstounské péči* (Úřad práce 2022).

Mezi dávky pěstounské péče na přechodnou dobu se však neřadí všechny výše zmíněné dávky. Od 1. 1. 2022 se mezi dávky pěstounské péče na přechodnou dobu řadí odměna pěstouna, příspěvek na úhradu potřeb dítěte a příspěvek při převzetí dítěte

4.4.1 Odměna pěstouna

Podle MPSV (2022) se odměnou pěstouna rozumí měsíční finanční ohodnocení osobě, která pečuje o dítě svěřené do pěstounské péče. Od 1. 1. 2022 nárok na odměnu pěstouna vzniká osobě, která poskytuje dítěti zprostředkovanou pěstounskou péči nebo se jedná o osobu v evidenci (pěstoun na přechodnou dobu, který aktuálně nepečuje o žádné dítě). Nárok na dávku nemají nezprostředkovaní pěstouni (Úřad práce 2022).

Výše této dávky se liší v závislosti na typu pěstounské péče. Pro účely porovnání výše odměny dlouhodobého a přechodného pěstouna jsou zde zobrazeny tabulky s informacemi Úřadu práce ČR. Výše minimální mzdy činí v roce 2022 16 200 Kč.

Tabulka 1 – Výše odměny dlouhodobého pěstouna

Dlouhodobí pěstouni - k 1. 1. 2022						
počet dětí	1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	2 děti	3 děti	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	každé další dítě
odměna pěstouna navázaná na koeficient minimální mzdy (MM)	1,0 x MM	1,2 x MM	1,5 x MM	2 x MM	2 x MM	+ 0,5 x MM nebo + 0,7 ve stupni závislosti III nebo IV

Tabulka 2 – Výše odměny přechodného pěstouna

Přechodní pěstouni - k 1. 1. 2022				
počet dětí	žádné nebo 1 dítě	1 dítě ve stupni závislosti I	1 dítě ve stupni závislosti II až IV	každé další dítě
odměna pěstouna navázaná na koeficient minimální mzdy (MM)	1,8 x MM	2 x MM	2,2 x MM	+ 0,3 x MM nebo + 0,5 ve stupni závislosti III nebo IV

4.4.2 Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Prostřednictvím této opakovaně vyplácené dávky pomáhá stát pěstounům pokrýt výdaje spojené s péčí o dítě – tedy např. na nákup oblečení, obuvi, osobních potřeb nebo třeba školních pomůcek (Úřad práce 2022). Nárok na tento příspěvek vzniká nezletilému nezaopatřenému dítěti svěřenému do pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu či poručenství. Pokud hovoříme o dlouhodobé pěstounské péči, nárok na příspěvek zůstává zachován i zletilým dětem a to nejdéle do dovršení 26 let věku – pokud žije ve společné domácnosti se svou (bývalou) pečující osobou. Podmínkou je ale jejich podílení se úhradě svých potřeb (Úřad práce 2022). Po dobu nezletilosti dítěte žádá

o příspěvek osoba pečující. Dítě na tento příspěvek však nemá nárok, pokud je příjemcem sirotčího nebo invalidního důchodu (Franková 2016, s. 99). *Příspěvek rovněž nenáleží po dobu, po kterou je dítě umístěno na základě rozhodnutí soudu do zařízení pro péči o děti nebo mládež nebo se nachází na základě rozhodnutí soudu nebo jiného příslušného orgánu v péči jiné osoby* (Franková 2016, 99).

Výše příspěvku dle Úřadu práce ČR (2022) činí:

- 4 950 Kč pro dítě ve věku do 6 let,
- 6 105 Kč pro dítě ve věku od 6 do 12 let,
- 6 985 Kč pro dítě ve věku od 12 do 18 let,
- 7 260 Kč pro dítě ve věku od 18 do 26 let.

Výše příspěvku se samozřejmě dále liší v případě, že se jedná o dítě, které je osobou závislou na péči druhé osoby v I. až IV. stupni.

4.4.3 Příspěvek při převzetí dítěte

Na tuto dávku mají přechodní pěstouni nárok teprve od 1. 1. 2022, dříve byla tato dávka dostupná pouze pro dlouhodobé pěstouny. Jedná se o jednorázovou dávku, která slouží k nákupu vybavení pro dítě přijaté do pěstounské péče. Výše této dávky se liší v souvislosti s věkem dítěte (Úřad práce ČR 2022).

Výše tohoto příspěvku dle Úřadu práce ČR (2022) činí:

- do 6 let, 8 000 Kč,
- od 6 let do 12 let, 9 000 Kč,
- od 12 let do 18 let, 10 000 Kč.

4.5 Osobnost pěstouna

Ptáček (2016, s. 47) popisuje pěstouna jako *osobu, která pečuje a vychovává dítě, které z nějakého důvodu nemůže být vychováváno ve vlastní rodině.*

Majerová (2015, s. 8) definuje pěstouna obdobně, dle ní se jedná o člověka, který může dítěti poskytnout řádnou péči, má bydliště na území České republiky a souhlasí se svěřením nezaopatřeného dítěte do pěstounské péče.

Kritéria výběru pěstounů dle Majerové (2015, s. 9):

- *Stabilní vztah a rodinné zázemí (stabilní finanční situace, dostatečný bytový prostor, volná kapacita rodiny).*
- *Dobrá zdravotní stav.*
- *Od příchodu posledního dítěte do rodiny (biologické i přijaté) uplynuly minimálně 2 roky.*
- *Trestně bezúhonný.*
- *V anamnéze vyloučeny závislosti.*
- *Vyloučení patologie osobnosti.*
- *Osobnostní kvality (zralost, trpělivost, empatie, schopnost bezpodmínečného přijetí).*

Ptáček (2016, s. 55) vyzdvihuje důležitost osobnostních vlastností pěstounů.

Dle autora je důležité, aby byl pěstoun:

- osobností zralou a stabilní
- osobností dostatečně integrovanou do sociálního prostředí, ve kterém se nachází
- osobností, která je schopna upřednostnit potřeby pěstounských dětí před potřebami svými
- osobností, která je schopna vytvořit láskyplné a bezpečné prostředí pro výchovu pěstounského dítěte (a je si vědom skutečnosti, že vztah s pěstounským dítětem může být kdykoli přerušen)
- osobností, která je schopna spolupracovat a má dostatečný náhled na aktuální situaci

Podle MPSV (2021) *žadatelé o osvojení a pěstounskou péči mají podle § 53 odst. 4 zákona o sociálně-právní ochraně dětí povinnost podrobit se vyšetření zdravotního stavu, sdělit údaje o svém zdravotním stavu a sdělit název a adresu poskytovatele zdravotních služeb, v jehož péči jsou.*

4.6 Proces přípravy k výkonu PPPD

Pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu je stěžejní účast zájemce na procesu přípravy. Je však důležité zmínit také proces, který přípravě předchází a zahajuje se podáním žádosti obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností.

Zprostředkovatelem náhradní rodinné péče je krajský úřad, který na základě podání žádosti pokračuje ve správním řízení. Po obdržení veškeré spisové dokumentace krajský úřad provede odborné posouzení žadatelů o výkon náhradní rodinné péče, které se skládá z posouzení trestní bezúhonnosti, posouzení zdravotního stavu a psychologického posouzení (Rychlík a Hrbáčková 2018, s. 35-38). Proces přípravy samozřejmě probíhá před samotným zařazením uchazeče do evidence, tedy po odborném posouzení.

Příprava k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je proces, kterým musí zájemce projít, aby se mohl stát pěstounem – tento proces zahrnuje skupinovou přípravu a individuální vyhodnocení (Černá a Svoboda 2011, s. 15). *Subjekt, který se rozhodne zajišťovat přípravu zájemců o pěstounství, musí mít od krajského úřadu vydáno pověření k této činnosti* (Černá a Svoboda 2011, s. 22). Na procesu přípravy se podílí velké množství aktérů. Jedním z nich je samozřejmě přímo zájemce o výkon pěstounství, dále pak koordinátor příprav zájemců o pěstounství, skupinový lektor, sociální pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD), psycholog a další. Dle Černé a Svobody (2011, s. 16) je zájemce či žadatel o výkon pěstounství definován takto: *Člověk, jenž má zájem přijmout do své rodiny dítě, které nemůže dočasně či dlouhodobě vyrůstat ve vlastní rodině, je v současné legislativě označen jako „žadatel“*.

Podle MPSV (2021): *Časový rozsah příprav činí 72 hodin pro žadatele o zařazení do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu*. Příprava se netýká pouze samotných žadatelů, ale také krajský úřad dále zajišťuje přípravu dětí žijících v rodině osob, které jsou žadateli o zprostředkování pěstounské péče na přechodnou dobu. Co se týče přípravy dětí, je velice důležité jednat s dětmi přiměřeně k jejich věku a rozumové vyspělosti (MPSV 2021).

Příprava osob vhodných stát se přechodným pěstounem podle MPSV (2021) probíhá:

Individuální formou, která spočívá zejména v sebezpoznání fyzických osob vhodných stát se osvojitelem nebo pěstounem v oblasti

- *motivace k náhradní rodinné péči,*
- *fungování rodinného systému,*
- *mapování sociálních kontaktů,*
- *očekávání od dítěte svěřeného do péče.*

Skupinovou formou, která spočívá zejména v osvojení znalostí a dovedností v oblasti

- *náhradní rodinné péče a související právní úpravy,*
- *vývoje a potřeb dítěte včetně specifických potřeb dítěte v náhradní rodinné péči,*
- *práv dítěte včetně práv dítěte v náhradní rodinné péči a práva dítěte na udržování a rozvoj rodinných vazeb,*
- *podpory dítěte při uplatňování jeho práva vyjádřit svůj názor a účastnit se rozhodování, která se ho týkají,*
- *práv a povinností rodičů dítěte,*
- *práv a povinností pěstounů.*

Po absolvování přípravy následuje vydání rozhodnutí, kdy krajský úřad rozhoduje o zařazení uchazeče do evidence žadatelů o poskytování pěstounské péče na přechodnou dobu (Rychlík a Hrbáčková 2018, s. 38)

4.7 Doprovázení pěstounů

Subjektem pro doprovázení pěstounů jsou především tzv. doprovázející organizace, doprovázet pěstouny však má ve své kompetenci také OSPOD. Doprovázení Pazlarová (2016, s. 83) definuje jako *službu poskytovanou pěstounské rodině, kterou tvoří soubor dílčích služeb definovaných zákonem o sociálně-právní ochraně dětí, případně dalšími doplňkovými službami a činnostmi.* Doprovázení pěstounské rodiny probíhá formou konzultací, sdílení, poradenství, podpory, kontroly a vzdělávání. Každému pěstounovi, potažmo pěstounské rodině, je přidělen klíčový sociální pracovník. Kontakt pěstounské rodiny a sociálního pracovníka probíhá jak v domácnosti pěstouna, tak v sídle organizace (Šustrová 2018, s. 139-142).

4.7.1 Dohoda o výkonu pěstounské péče

Při zahájení spolupráce s doprovázející organizací je povinností pěstounů uzavřít Dohodu o výkonu pěstounské péče, tato dohoda dává kooperaci pěstouna a doprovázející organizace jistý právní rámec (Dobrá rodina 2022).

4.7.2 Vzdělávání pěstounů

Neodmyslitelnou záležitostí při výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu je také průběžné vzdělávání pěstounů, které primárně zajišťují doprovázející organizace. *Vzdělávání pěstounů slouží k posílení a zvyšování jejich kompetencí pro výkon náhradní rodinné péče* (Šustrová 2018, s. 143). Za základní formu vzdělávání je považována prezenční forma výuky, která může probíhat formou 6-8 hodinových seminářů, či víkendových pobytů. Víkendové pobyty obsahují kromě samotného vzdělávání také různé společenské aktivity cílené k vytváření přátelských vazeb mezi pěstouny navzájem (Lusková 2018, s. 107). Pěstouni mají povinnost vzdělávat se 24 hodin ročně (Dobrá rodina 2022).

4.8 Úloha OSPOD

Sociální pracovník úřadu obce s rozšířenou působností – orgán sociálně-právní ochrany dětí (OSPOD) plní důležitou roli při vytipování dítěte pro umístění do pěstounské péče na přechodnou dobu. Oznámí to svému nadřízenému krajskému úřadu, který rozhodne, pro kterou aktuálně volnou přechodnou pěstounskou rodinu by bylo dítě vhodné (Dvořáčková a Vítková 2019, s. 24). Velice důležitá je vzájemná spolupráce pěstouna, doprovázející organizace a OSPOD, jejich cílem je v co nejkratší době umístit dítě do péče náhradních rodičů. Úloha sociálního pracovníka OSPOD úzce souvisí s výkonem předběžného opatření, o kterém rozhoduje soud. Na základě předběžného opatření odchází dítě do pěstounské rodiny zpravidla ihned, ve většině případů již z porodnice. Kompetencí sociálního pracovníka OSPOD je v souvislosti s předběžným opatřením vyřizování náležitostí spisové dokumentace dítěte, a to včetně vystavení jeho rodného listu, průkazu zdravotní pojišťovny, či státního občanství (Dvořáčková a Vítková 2019, s. 24).

4.9 Přijetí dítěte do PPPD

Jak bylo již zmíněno, o umístění dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu rozhoduje výhradně soud. Vhodného pěstouna pro konkrétní dítě vybírá v Libereckém kraji krajský úřad. V případě potřeby mají toto ve své kompetenci také oblastní OSPOD.

Dle Pazlarové (2016, s. 153-154) je pěstounská péče na přechodnou dobu využívána ze tří hlavních důvodů:

- V prvním případě se jedná o novorozence, jejichž rodiče nechtějí převzít dítě do své péče. Jedná se o situace, kdy dá rodič souhlas k osvojení, nebo dojde ke zbavení rodičovské odpovědnosti soudem.
- V druhém případě se jedná o novorozence, o které se z jistých důvodů (zdravotní, či sociální) nemohou jejich rodiče postarat. Do takové skupiny můžeme zařadit například děti matek závislých na drogách.
- Poslední skupinou dětí, které mohou být do pěstounské péče na přechodnou dobu umístěny, jsou děti staršího věku. O tyto děti se rodiče nemohou starat například z důvodu výkonu trestu odnětí svobody. Řadíme sem i děti odebrané z nefunkčních rodin.

4.10 Ukončení PPPD

Ukončením pěstounské péče na přechodnou dobu rozumíme odchod pěstounského dítěte z pěstounské rodiny a to ve smyslu návratu dítěte do biologické rodiny, či do rodiny adoptivní, v krajních případech do zařízení ústavní péče.

Odchod dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu je velice citlivou záležitostí jak pro dítě, tak pro pěstouna a jeho rodinu. Na celém procesu přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu se obvykle účastní tyto subjekty:

- *Dítě,*
- *pěstoun PPPD,*
- *přebírající rodina,*
- *pracovníci OSPOD,*

- *pracovníci doprovázejícího subjektu pěstounů, krajský úřad (při přechodu dítěte do zprostředkované náhradní rodinné péče),*
- *pracovníci sanační organizace (při přechodu dítěte do původní rodiny),*
- *soud (Hlásková 2015, s. 28).*

Během přechodu dítěte z pěstounské péče na přechodnou dobu dochází k překlopení citového pouta, které vzniklo mezi dítětem a pěstounem, směrem k přebírající rodině. Jedná se o složitý proces, který má dle Hláskové (2015, s. 28) několik fází:

- *Seznámení rodin (pěstounů a přebírající rodiny),*
- *načítání péče o dítě,*
- *přebírání péče o dítě,*
- *příprava definitivního přechodu dítěte z PPPD,*
- *definitivní přechod dítěte z PPPD,*
- *provázení přebírající rodiny po převzetí péče o dítě.*

Seznámení dítěte, pěstouna a přebírající rodiny probíhá za přítomnosti a koordinace pracovníka doprovázející organizace, popřípadě pracovníka OSPOD. V této fázi je klíčová tvorba plánu pro další průběh setkávání (Hlásková 2015, s. 28).

Velice důležitou fází je načítání péče, během které se přebírající rodina seznamuje s individuální péčí o dítě. V prvních chvílích se přebírající rodina chová v přítomnosti dítěte spíše jako návštěva, následně se “nová” rodina snaží péči o dítě přebírat. Průběh této fáze je velice individuální – v některých případech může fáze načítání péče trvat pouze pár návštěv, v jiných déle (Hlásková 2015, s. 28-29).

Následuje fáze přebírání péče. V této fázi se mohou pěstouni začít stahovat a přenechávat některé činnosti přebírajícím rodičům. Během této fáze začínají přebírající rodiče chtít být s dítětem sami (Hlásková 2015, s. 29).

4.11 Romské děti v PPPD

Přijetí dítěte jiného etnika do pěstounské péče sebou nese jisté odlišnosti od péče o dítě majoritního etnika. Před přijetím dítěte romského etnika nejen do pěstounské péče na přechodnou dobu, ale do jakékoliv formy náhradní rodinné péče, je důležité si uvědomit, že jeho výchova bude s ohledem na endogenní i exogenní faktory specifická.

Obě zmiňované skupiny faktorů vývoj dítěte podstatně ovlivňují. Ze strany staršího dítěte umístěného do náhradní rodinné péče se může jednat například o nedůvěřivý vztah k dospělým a to v souvislosti s prožitou krizovou situací, či neschopností dodržovat zavedené normy (Vančáková 2011, s. 15-16).

Jednou z autorek, která se problematice romských dětí v náhradní rodinné péči v České republice dlouhodobě věnuje, je paní Mgr. Vančáková. V souvislosti s rozvojem identity dítěte jiné kultury v náhradní rodinné péči formuluje “Pět P” (Vančáková in Pazlarová 2016, s. 2012):

Přijmout odlišnost: *Abychom dokázali dítěti přirozeně zprostředkovat vytvoření jeho vlastní identity, musíme nejdřív vnitřně přijmout fakt, že jeho identita je odlišná od naší i od identity našich biologických dětí. Není ani lepší, ani horší, je stejně hodnotná, ale odlišná.*

Postupně: *Budeme-li se o rozvoj identity dítěte aktivně starat hned od počátku, můžeme zmírnit bouřlivé období v pubertě, kdy si bude ostře uvědomovat, že je “jiné”.*

Přirozeně: *Prvky, které pomohou dítěti rozvíjet jeho identitu, je vhodné začlenit do běžného života, pro všechny členy rodiny. Kdyby mělo dítě pocit, že je odlišné, může část vlastního “já” začít odmítat ve snaze splynout s ostatními.*

Pozitivně: *Dědictví původu dítěte bychom měli považovat za obohacení našeho života, naší rodiny. Přijaté dítě bude obohaceno o poznání naší kultury, my budeme obohaceni o poznávání té jeho.*

Plánovitě: *Pro rozvoj identity přijatého dítěte jiné kultury musíme udělat něco navíc, co se ve výchově dětí stejného etnika “udělá” jaksi samo, jako i nám v dětství stačilo naši identitu jen spontánně přejímat od rodičů a pedagogů. Chceme-li přijatému dítěti dát prostor pro rozvoj jeho vlastní identity, může být účelné mít jasnou představu, kdy a jaké kroky podniknout.*

Velice důležitým nárokem kladeným na romské dítě, které vyrůstá v majoritní společnosti, je kontakt s ostatními Romy. Pazlarová (2016, s. 213) zmiňuje, že samozřejmě záleží na pěstounovi a jeho přístupu, pokud bude dítě kontakt se svou kulturou postrádat, může se v budoucnu projevovat velice bouřlivými reakcemi a poškozením vztahu

s pěstounem, popřípadě se mohou objevit výchovné problémy. Toto se ale týká především dlouhodobého umístění dítěte do pěstounské péče, pěstounská péče na přechodnou dobu vnímá odlišnosti minoritního etnika především v oblasti hledání vhodných náhradních rodin, ať už adoptivních, či dlouhodobých pěstounů.

5 Ústavní péče

Tato kapitola je v této práci, která se zabývá náhradní rodinnou péčí, zmíněna v souvislosti s obsahem praktické části a možností odchodu dětí z PPPD právě do některého ze zařízení ústavní péče.

Podle Matějčka (1999, s. 31) se jedná o typ péče, do které je dítě umístěno, pokud rodič není schopen se o dítě řádně starat a zároveň není možné či vhodné dítě umístit do některého z typů náhradní rodinné péče.

5.1 Zařízení pro výkon ústavní péče

Pro potřeby této práce se nejvhodněji jevílo rozdělení a charakteristika zařízení ústavní péče podle autorky Bubleové (2011, s. 54). Ústavní péči autorka dělí do několika druhů zařízení, ve kterých ústavní výchova probíhá, jedná se o:

- zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
- zdravotnická zařízení
- školská zařízení
- zařízení sociálních služeb

5.1.1 Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Dle autorky zařízení tohoto typu nespádají pod žádný resort a jsou financována z dávek státní sociální podpory. Tento typ zařízení dětem nabízí okamžitou pomoc a možnost rychlého umístění v případě jeho těžké životní situace. Dítě je svěřeno do péče zařízení, nejedná se o svěřeni dítěte do péče fyzické osobě, jako je tomu u náhradní rodinné péče. Do péče zařízení je dítě svěřeno soudem nebo rodičem. Jedná se především o Klokanky či dětská centra (Bubleová 2011, s. 55).

5.1.2 Zdravotnická zařízení

Zařízení tohoto typu spádají do kompetence Ministerstva zdravotnictví a pečují o děti ve věku do tří let (Bubleová 2011, s. 55).

Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku

Jedná se o zdravotnické zařízení, které pečuje o děti ve věku do 3 let (Bubleová 2011, s. 55). Podle Matějčka (1999, s. 39) sem děti bývaly dříve umisťovány ze závažných zdravotních důvodů, popřípadě z důvodu nízké porodní váhy.

5.1.3 Školská zařízení

Zařízení tohoto typu spadají do kompetence resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (Bubleová, 2011, s. 55-56).

Diagnostický ústav

Děti sem bývají umisťovány za účelem komplexního vyšetření a jejich pobyt zde trvá zpravidla 8 týdnů. Děti odsud odcházejí na základě vyšetření zdravotního stavu do jiných zařízení ústavní výchovy (dětské domovy, dětské domovy se školou). Diagnostické ústavy jsou zpravidla klasifikovány podle pohlaví a věku dětí (Bubleová 2011, s. 55-56).

Dětský domov

Do dětského domova mohou být umisťovány děti ve věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let nebo do ukončení přípravy na povolání nejvýše do 26 let (Bubleová 2011, s. 56).

Účelem zařízení tohoto typu je zajistit péči dětem s nařízenou ústavní výchovou. Tyto děti obvykle nemají závažnější poruchy chování. Mohou sem být také umístěny děti, které přišly o své rodiče, nebo se jich rodiče vzdali. Dále sem také mohou být umístěny nezletilé matky společně s jejich dětmi. Děti, které jsou do dětského domova umístěny, se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí takového zařízení (Bubleová 2011, s. 56).

Dětský domov se školou

Do tohoto typu zařízení jsou umisťovány děti ve věku zpravidla od 6 let do dokončení povinné školní docházky. Jsou sem umisťovány děti se závažnými poruchami chování či s duševními poruchami, pro které je nutná výchovně léčebná péče. Děti se vzdělávají ve škole, která je zpravidla součástí tohoto zařízení (Bubleová 2011, s. 56).

Výchovný ústav

Do výchovného ústavu jsou umisťovány děti ve věku od 15 let. Jedná se o děti, kterým byla nařízena ústavní výchova či uložena ochranná výchova. Může se stát, že do výchovného ústavu je umístěno i dítě, které je mladší 15 let a trpí velice závažnou poruchou chování, kvůli které nemůže být umístěno do dětského domova se školou (Bubleová 2011, s. 56).

5.1.4 Zařízení sociálních služeb

Zařízení tohoto typu spadají do kompetence resortu Ministerstva práce a sociálních věcí (Bubleová 2011, s. 57). Zařízení sociálních služeb je dle Bubleové (2011, s. 57) definováno jako *zařízení, kam jsou umisťovány děti, jejichž zdravotní handicap vyžaduje zvláštní odbornou péči.*

6 Praktická část

6.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké jsou specifické potřeby dětí romského etnika v pěstounské péči na přechodnou dobu s ohledem na jejich výchozí rodinné prostředí.

Tato bakalářské práce zjišťuje, jaká jsou specifika a odlišnosti mezi dětmi majoritní společnosti a dětmi romského etnika, které byly svěřeny do péče pěstounek na přechodnou dobu. Konkrétními specifiky, na která se průzkum zaměřuje, je délka pobytu dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu a jejich věk, a to s přihlédnutím na odlišnosti v oblasti jejich původu. Průzkum je zaměřen na celkový proces péče o romské dítě v porovnání s péčí o dítě majoritní společnosti – od jeho přijetí až po ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu.

Hlavní průzkumné otázky:

- a) Jak staré děti romského etnika jsou do pěstounské péče na přechodnou dobu nejčastěji umisťovány?
- b) Kam romské děti z pěstounské péče na přechodnou dobu nejčastěji odcházejí (do jiné náhradní rodinné či ústavní péče)?
- c) Jaké jsou nejčastější potřeby dětí romského etnika v PPPD?

6.2 Metodologie průzkumu

Jedná se o kvalitativní výzkum, ve kterém *se zkoumají nikoliv rozsáhlé soubory jevů nebo subjektů, ale jednotlivé případy, ovšem velmi podrobně. Cílem je porozumění subjektům a jevům, objasnění příčin jejich stavu a chování. Proto je příznačné pro kvalitativní výzkum to, že sleduje vnitřní, subjektivní stavy, okolnosti, prožitky aktérů pozorovaných procesů* (Průcha 2014, s. 106).

Pro splnění výše uvedeného cíle a nalezení odpovědí na položené otázky byly zvoleny tyto metody:

- rozhovory s přechodnými pěstounkami
- případové studie jednotlivých případů (kazuistiky)

V rámci průzkumu byla shromážděna data primárně z rozhovorů s pěstunkami na přechodnou dobu. Pro lepší proniknutí do problematiky a hlubší porozumění daným specifickým romských dětí, byly zpracovány čtyři případové studie, které jsou zaměřeny na dva případy romských dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu a dva případy dětí majoritní společnosti umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu.

6.3 Charakteristika vzorku respondentů

Průzkumný vzorek tvoří šest pěstunek na přechodnou dobu z Libereckého kraje. Rozhovor s každou respondentkou trval 30 minut. Místem rozhovoru byl prostor, který pěstunkám pravidelně pronajímá církev a kde probíhají jejich pravidelná setkávání. Zde probíhala i pozorování zúčastněných dětí a sběr informací pro tvorbu kazuistik.

Etika průzkumného šetření:

Rozhovory probíhaly v prostoru, který pěstunkám pravidelně pronajímá církev a kde probíhají jejich pravidelná setkávání. Toto místo bylo bezpečné, oslovené respondentky byly předem seznámeny s účelem práce a s uskutečněním rozhovoru souhlasily. Rozhovory probíhaly v soukromí, vždy za přítomnosti jedné respondentky a autorky práce. Bližší charakteristika respondentek je popsána níže.

Pěstounka A:

- **Věk:** 56 let
- **Původní povolání:** Pečovatelka v domově pro seniory.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Prázdné “hnízdo”, touha po vytváření hodnot.
- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** S partnerem.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 3.

Pěstounka B:

- **Věk:** 50 let
- **Původní povolání:** Dětská zdravotní sestra.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Touha pomáhat druhým, inspirovala ji její známá, která se pěstounství na přechodnou dobu taktéž věnuje.

- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** Sama.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 5.

Pěstounka C:

- **Věk:** 49 let
- **Původní povolání:** Učitelka v mateřské škole, dříve vychovatelka v ústavu pro mentálně postižené děti.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Touha pomoci, iniciátorem pro ni byla její rodina, která odjakživa velice ráda pomáhala ostatním.
- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** S partnerem.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 9.

Pěstounka D:

- **Věk:** 51 let
- **Původní povolání:** Dětská zdravotní sestra.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Pečovat o děti.
- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** S partnerem.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 14.

Pěstounka E:

- **Věk:** 51 let
- **Původní povolání:** Zdravotní sestra.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Pomáhat opuštěným dětem.
- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** S partnerem.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 5.

Pěstounka F:

- **Věk:** 46 let
- **Původní povolání:** Aktivizační pracovnice v domově pro seniory na oddělení se zvláštním režimem.
- **Motivace k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu:** Pomoc systému, dětem, i biologickým rodinám.
- **Výkon pěstounství sama/s partnerem:** Dříve s partnerem, nyní sama.
- **Počet dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu:** 6.

6.4 Metoda práce

Jako hlavní metoda práce byl zvolen rozhovor s pěstounkami na přechodnou dobu. Pro potřeby práce si autorka vypracovala otázky (viz Příloha 1), které respondentkám jednotlivě pokládala. Rozhovorem rozumíme *nejčastěji používanou metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otázek* (Švaříček 2010, s. 159).

Vlastní průzkum proběhl na konci roku 2022 a rozhovor se věnoval několika tématům. V samotném rozhovoru jsou první otázky zaměřeny na zjištění poměru dětí v PPPD s ohledem na jejich pohlaví, věk a etnikum. Část otázek se mimo jiné zaměřuje na zkušenost pěstunek s kontaktem s biologickými rodinami dětí a odchod dětí z pěstounské péče na přechodnou dobu.

Jednotlivé rozhovory byly se souhlasem pěstunek nahrávány na mobilní telefon a následně přepsány, analýza zjištěných dat z rozhovorů proběhla metodou kódování, tedy sběrem “klíčových slov” z odpovědí pěstunek na přechodnou dobu. Hendl (2008, s. 247) tuto metodu popisuje následovně: *Výzkumník provádí otevřené kódování prvním průchodem daty, lokalizuje přitom témata v textu a přiřazuje jim označení. Pomalu čte terénní poznámky a přepisy rozhovorů a všímá si kritických míst.*

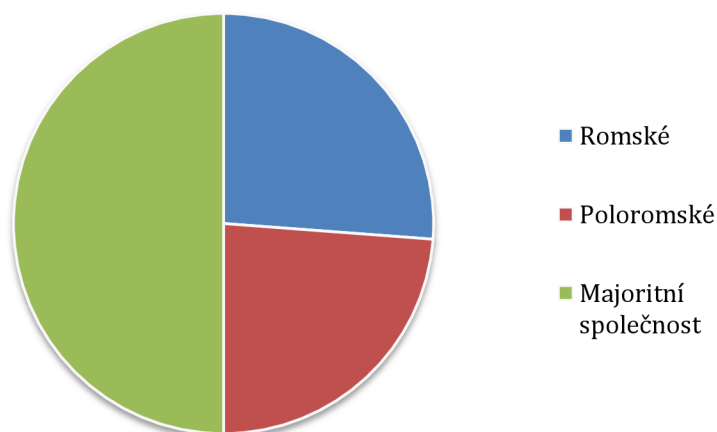
7 Popis výsledků a jejich analýza

Tato podkapitola se věnuje analýze a interpretaci zjištěných dat z rozhovorů realizovaných s jednotlivými respondentkami. Jak již bylo zmíněno výše, analýza výsledků proběhla metodou kódování.

Kolik dětí bylo přímo romských/poloromských/majoritních?

Celkový počet dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu všech respondentek je 42. Z analýzy otázky je zřejmé, že 11 dětí umístěných do péče respondentek bylo romských, 10 poloromských a zbylých 21 jedinců tvořily děti majoritní společnosti.

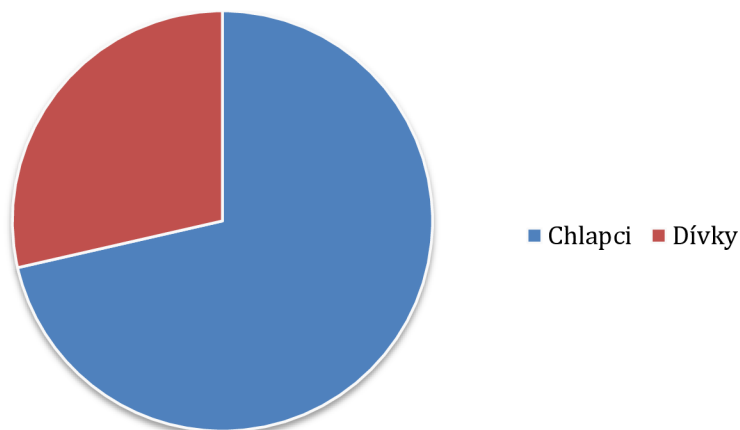
Graf 1 – Etnikum dětí

Jakého byly tyto děti pohlaví?

Dle odpovědí na tuto otázku bylo zjištěno, že 30 ze 42 dětí byli chlapci.

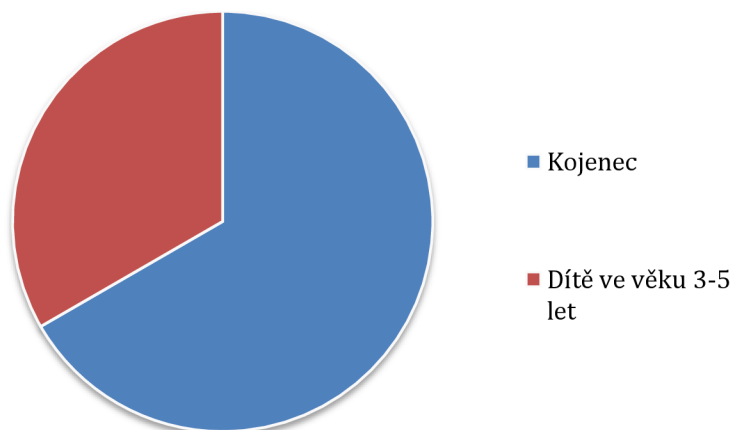
Graf 2 – Pohlaví dětí

Jakého byly děti věku, když se dostaly do vaší péče?

Dle analýzy otázek se 28 dětí dostalo do pěstounské péče na přechodnou dobu přímo z porodnice. Zbýlých 14 dětí bylo odebráno z rodiny v průběhu svého života, ve většině případů se dle odpovědí pěstounek jednalo o děti předškolního věku (3-5 let).

Graf 3 – Věk dětí

Odkud se do vaší péče děti dostaly? Bylo to náhlé, či plánované?

Děti, které byly z rodiny odebrány ve výše zmíněném věku, byly odebrány na základě dlouhodobého pozorování ze strany OSPOD, dle pěstounek se obvykle o náhlé rozhodnutí nejednalo. Jedna z respondentek také uvedla, že jedno z dětí se do její péče dostalo z dětského centra, kde žilo se svou matkou, která byla na základě svého psychického stavu hospitalizována v psychiatrické léčebně a dítě se tak dostalo do péče pěstounky.

Měla jste v péči sourozeneckou skupinu? Případně, pokud se jednalo o jedno dítě do vaší péče umístěné, tak zda víte, jestli mělo sourozence?

Více dětí, tedy sourozeneckou skupinu, měly dle odpovědí na otázku v péči pouze dvě pěstounky, u jedné se jednalo o jednu sourozeneckou skupinu, druhá pěstounka měla sourozeneckou skupinu v péči čtyřikrát – do její péče se dokonce dostala přímo dvojčata. Ostatní respondentky ovšem uvedly, že téměř všechny děti, o které pečovaly, mají sourozence. Větší část respondentek si není vědoma toho, že by měly v péči dítě, které by bylo jedináčkem. Pěstounky taktéž uvedly, že děti obvykle mají sourozence v péči biologické rodiny, tedy rodičů, prarodičů nebo jiných příbuzných.

Jaký byl zdravotní stav dětí při přijetí a během péče?

Respondentky se dle analýzy otázky shodly na tom, že obecně děti, které do své péče přijaly přímo z porodnice, byly zdravotně v pořádku. Jedna z pěstunek podotkla, že se se všemi třemi dětmi věnovala rehabilitaci, nejednalo se však o nic vážného. Další z pěstunek potvrdila zanedbání dvou dívek, které do péče přijala, když jim byly přibližně tři roky. Dívky byly vyhublé, měly 10kg a byly deprivované. Co se týče podvýživy a zanedbání, to bylo také obvykle důvodem pro odebrání dětí z rodin ve více případech, které pěstounky zmínily. Mezi odpověďmi se našly také případy, kdy se u dětí objevovaly abstinenční příznaky na alkohol, či na nikotin – ty ale zpravidla do několika týdnů zmizely. Jedna z dívek přijatých do pěstounské péče přišla s jizvami po popáleninách od cigaret.

Mělo některé z dětí nějaké chronické onemocnění?

Nejvážnější případ chronického onemocnění zmíněný respondentkami byla vada srdce u jedné z dívek. Jedné z respondentek byl do péče svěřen chlapec, u kterého se později potvrdila alergie na mléčnou bílkovinu. Obě zmíněné děti byly z majoritní společnosti. Další z respondentek zmínila výskyt astmatu: “Do péče jsem přijala dvojčata. Doktorka řekla, že jedna z dívek by měla brát léky na astma, ale řekla mi to někdy až po půl roce péče o ni, u nás se však žádné příznaky astmatu neobjevily, takže nám doktorka ty léky nakonec ani nedala, do další péče potom holčička odcházela taktéž bez nich.” U jednoho chlapce se pár měsíců po jeho adopci potvrdila lehká mentální retardace – tento chlapec byl romského etnika.

Jaká byla reakce okolí na péči o dítě jiného etnika? Setkala jste se s tím?

V odpovědích na tuto otázku se pěstounky shodly, že je minimum lidí z jejich okolí, kteří by řešili, že pěstounky pečují o dítě jiného etnika. Naopak se jim ve většině případů dostávalo obdivu, že jsou schopné pěstounskou péči zvládat. Jedna z pěstunek se však setkala s poměrně negativními komentáři na děti romského etnika: “...někdo se nad tím nepozastaví, někdo řekne – ten je nějaký černej, a někdo – teď je krásnej, ale počkejte za pár let, až na vás vyběhne s kudličkou”. Další z pěstunek se zmínila, že díky odlišnosti názorů ukončila kontakt s několika svými známými: “...přístup okolí byl většinou dobrý, ale slovně jsem byla párkrát upozorněna, že až děti vyrostou, budou to kriminálníci - přišla jsem díky tomu o pár dobrých známých (nerozuměli jsme si)”.

Jste v kontaktu s biologickými rodinami dětí? Jaký je zájem ze strany matky/otce, širší rodiny?

Z analýzy odpovědí na tuto otázku vyplývá, že čtyři respondentky mají zkušenost s navazováním kontaktů s biologickou rodinou dítěte. Jedna z pěstunek řekla: „...někdy je zájem opravdu vřelý a upřímný, jindy se objevuje i vypočítavost ...u některých dětí nebyl zájem žádný”. Další dodává: “Kontakt byl v pohodě jak s kým, pokud nejsou drogově závislí. Občas mi přijde, že jsou kontakty nastavené příliš často.”

Má vaše doprovázející organizace zkušenosti s doprovázením romských dětí (organizace školení, táborů atd.)?

Na tuto otázku odpovědělo pět z šesti respondentek pozitivně, tedy ano – jejich doprovázející organizace má zkušenost s doprovázením romských dětí, popřípadě doprovází a věnuje se práci s příbuzenskými pěstounskými rodinami (situace, kdy bylo do dlouhodobé pěstounské péče umístěno romské dítě příbuzné pěstounům – pěstounkou se stala např. romská babička dítěte).

Jak dlouho jste v péči děti měla?

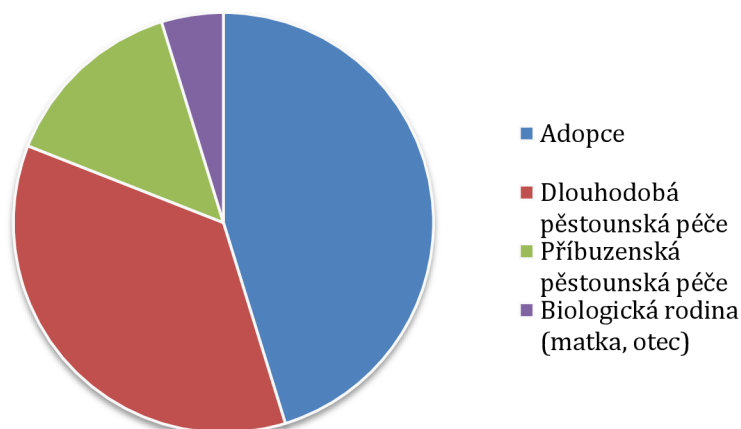
Délka umístění do pěstounské péče na přechodnou dobu je dle odpovědí respondentek na otázku opravdu hodně individuální. “V délce péče o dítě romského a majoritního etnika rozdíl nevidím, nejkratší dobu bylo u mě dítě 3 měsíce, nejdéle 11 měsíců”, podělila se jedna z pěstunek. Další z pěstunek řekla: “...u mě to bylo tak, že jsem měla jednoho romského chlapečka 7 měsíců a druhého necelých 12 měsíců. Jinak první dítě majoritního etnika bylo z babyboxu, to u nás bylo 3,5 měsíce, další 12 měsíců a jediná holčička u nás byla 7 měsíců, posledního chlapce máme v dlouhodobé péči – ten je poloromského etnika”.

Kam děti z vaší péče nejčastěji odchází?

Co se týče rozdílu mezi dětmi romskými/poloromskými a dětmi majoritní společnosti, není pravidlem, že by děti majoritní společnosti odcházely vždy pouze do adopce a naopak děti romské pouze do dlouhodobé péče. Toto je také velmi individuální. Nejčastější odpovědí na otázku bylo zmínění adopce, kam se z celkového počtu 42 dětí dostalo dětí 19, na druhém místě s celkovým počtem 15 dětí je dlouhodobá pěstounská péče, za ní následuje příbuzenská pěstounská péče, kam se dostalo 6 dětí. Zpátky do péče biologického rodiče se dostaly děti 2. Do ústavní péče se na základě odpovědí pěstunek nedostalo žádné dítě. V komunitě pěstounů převažuje zkušenost,

že adoptivní rodiče i dlouhodobí pěstouni preferují přijetí spíše děti majoritního etnika. Toto je ale zapříčiněno nastavením české společnosti a jejího vztahu k menšinám, především tedy Romům. Jedna z respondentek jako svou odpověď uvedla: “Děti romského etnika se všeobecně umisťují hůř, spíše jdou do dlouhodobé pěstounské péče, než do adopce”.

Graf 4 – Ukončení PPPD

Dostalo se některé z dětí do mezinárodní adopce?

Na otázku odpovědělo pět respondentek, že ne, jedna dodala: “Nakonec ne, ale u jednoho romského chlapečka se nad tímto uvažovalo, úřady se spolu již propojily, ale nakonec byla nalezena vhodná rodina v Čechách”. Jedna z respondentek uvedla, že zkušenost s mezinárodní adopcí má u jednoho z dětí, které ji bylo do péče svěřeno, dodává: “...byla to úžasná zkušenost, jsem moc ráda, že se romské dítě dostalo cizí země, kde jsou jiné etnické poměry a předsudky, oproti naší zemi jsou severské země velice multikulturní, etnika si jsou zde rovnocenná”. V kontaktu s rodinou jsou po e-mailu a probíhají i videohovory.

Bylo některé z dětí svěřeno do péče romským pěstounům?

Z analýzy otázky je patrné, že většina respondentek s tímto zkušenost nemá – pět respondentek tedy odpovědělo, že ne. Jedna z respondentek uvedla, že ano, dítě se dostalo do dlouhodobé péče své romské babičky.

Vnímáte nějaké zásadní odlišnosti v péči o romské dítě v porovnání s péčí o dítě majoritního etnika? Porovnejte, prosím, pouze děti, které jste sama měla v pěstounské péči na přechodnou dobu.)

Na otázku všechny pěstounky, po obsahové stránce odpovědí, odpověděly stejně. Shodly se na tom, že děti s romskými kořeny jsou velmi kontaktní, dobře prospívající, rychle se učící a i přes svůj temperament velmi milé a usměvavé. Rozdíl vidí především v délce samotné péče o konkrétní dítě – romské děti mívají pěstounky v péči o obvykle delší dobu, než děti majoritní společnosti. Jedna z pěstunek řekla: “Co se týče samotné péče o dítě menšinového etnika, rozdíl pociťuji opravdu jen v délce jeho pobytu v naší péči, myslím si, že se na tomto shodneme všechny. Pro romské děti se náhradní rodina hledá opravdu o něco déle, minimálně z mých zkušeností je tomu tak”. Další z pěstunek naopak řekla, že z její zkušenosti, kdy měla v péči o něco méně dětí, než ostatní pěstounky, může říct, že naopak romské dítě měla v péči kratší dobu, než dítě majoritní. Dodává, že ale “...záleží na aktuální situaci – preferencích adoptivních rodin, dlouhodobých pěstounů a také poměru dětí, které jsou aktuálně do pěstounské péče umístěny. Rodina, která si chce adoptovat romské dítě, je například zatím ještě v přípravě o výkon náhradní rodinné péče. Takže rodina by v našem kraji pro romské miminko byla, ale dítě si na ni musí ještě pár měsíců v péči pěstouna počkat...”.

7.1 Případové studie

Případovou studií, označovanou též jako kazuistika, rozumíme metodu využívanou především v klinické psychologii. Tato metoda se zabývá sběrem informací o jednotlivých případech, které zkoumá do hloubky a vzájemně je porovnává (Hartl a Hartlová 2004, s. 253).

Metoda případové studie byla do tohoto průzkumu zvolena jako nástroj sloužící k objevení dalších specifíků, které se mohou v péči o dítě romského etnika objevit. Potřeba tvorby případových studií vznikla na základě realizace polostrukturovaných rozhovorů s pěstunkami, během kterých jsme se v několika případech s respondentkami dostaly k zajímavým příběhům pěstounských dětí. Proto jsem pěstounky poprosila, zda by bylo možné mi tyto specifické příběhy dětí přiblížit. Jedná o čtyři kazuistiky, které jsou zaměřeny na dva případy romských dětí umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu a dva případy dětí majoritní společnosti umístěných do pěstounské péče

na přechodnou dobu. Analýza kazuistik poskytuje informace o osudech dětí z rozdílných společností a je přínosem pro následné vyhodnocení celého průzkumu. Informace z kazuistik mohou být taktéž přínosné čtenáři, který má o téma pěstounské péče na přechodnou dobu zájem a dostane se mu tato práce do rukou.

Veškeré informace týkající se jednotlivých případů jsou dle slov pěstounek čerpány z usnesení o svěřeni dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, dále z rozsudků o svěřeni dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu, zkušeností pěstounek a informací, které pěstounkám poskytla náhradní rodina dětí, popřípadě příslušný zdravotní personál.

7.1.1 Kazuistika č. 1

Osobní anamnéza:

- Jméno: Chlapec G.
- Rok narození: 2018
- Etnikum: menšinové (romské)
- Délka svěřeni do péče: 7 měsíců (od 5. dne narození)

Zdravotní anamnéza:

Abstinenční příznaky na nikotin, později se objevila mentální retardace.

Rodinná a sociální anamnéza:

Matka chlapce má sama diagnostikovanou lehkou mentální retardaci, na základě které pobírá invalidní důchod II. stupně. Dle soudního rozsudku má matka dítěte tohoto času v péči tři své biologické děti, k narození posledního dítěte došlo až po odloženi chlapce G. Nejstarší sourozenec tohoto chlapce byl svěřen do péče své biologické babičky. Vzhledem k tomu, že je taktéž mentálně zaostalý, matka by péči o něj nezvládla. Celá rodina pochází ze slabých sociálních poměrů, matka střídavě žije se svou matkou nebo sama v pronajatém bytě.

Otec chlapce není uveden v rodném listě, dle slov pěstounky je však otcem dítěte partner babičky dítěte. To byl jeden z důvodů, proč matka chlapce odmítla péči o něj.

Matka chlapce G. kontaktovala pěstounku po jeho svěřeni do adopce a projevila zájem o péči, což není z právního hlediska možné. Pěstounka propojení obou kontaktů odmítla. Dále matka pěstounku již nekontaktovala.

Podrobnější popis případu:

Chlapec se narodil v domácím prostředí, po ošetření byl i s matkou převezzen zdravotnickou složkou do nemocnice. Chlapec při přijetí do přechodné péče vážil 2370g, od začátku péče se projevoval více plačtivě, měl záchvaty vzteku a vyžadoval častější krmení. Vzhledem k předešlým zkušenostem pěstounky byl zjištěn abstinenční příznak na nikotin. Matka dítěte byla nekuřačka, ale dle slov OSPOD se v domácnosti velmi kouřilo a nevětralo, tudíž matka žila v prostředí nevhodném pro těhotnou ženu. Abstinenční příznaky u chlapce G. trvaly minimálně 6 týdnů od narození.

Po dobu trvání abstinenčních příznaků pěstounka chlapci podávala homeopatika, jinou medikaci odmítla kvůli jeho bezpečí. Vše nahrazovala nošením chlapce v šátku na své hrudi, protože se jednalo o místo, kde se chlapec cítil v bezpečí a obvykle se byl schopen uklidnit. Další metodou pro uklidnění chlapce byla teplá koupel, proto pěstounka chlapce několikrát denně koupala. Dle jejích slov se jedná o prověřený postup pro zklidnění dítěte s abstinenčními příznaky na nikotin.

Chlapec nadále prospíval velmi dobře, rychle přibíral na váze, pěstounka se domnívala, že vzhledem k abstinenčním příznakům zajídal své problémy mlékem. Již v porodnici zdravotní personál pěstounce oznámil, že chlapec G. jí každé dvě hodiny a mléko střídá s čajem, což, dle slov pěstounky, bylo naprosto nevhodné. Je obecně známo, že pro novorozence v tomto věku je vhodná pouze novorozenecká strava. Podle pěstounky ji zdravotní personál při předávání dítěte do péče oznámil: “Tady ho máte, jí mléko 80ml po dvou hodinách, ale prokládáme to čajem, jinak by nás tady sežral!”. Pěstounka nepochopila, že zkušený personál nepozná, že dítě nepláče z důvodu hladu, ale že má zdravotní problém. Pěstounka podotýká, že abstinenční příznak na nikotin jí byl později potvrzen lékařkou, abstinenční příznaky se totiž objevují již brzy po porodu.

Chlapec na 6 měsících věku vážil téměř 11kg, jeho váha byla vyšší, než je obvyklé u stejně starých dětí. V jiných oblastech vývoje byl mírně opožděn. Do rodiny přechodné pěstounky po šesti měsících věku chlapce G. začala dojíždět náhradní rodina, kterou pro dítě vybral krajský úřad. V této rodině již byli dva romští chlapci v adopci. Po úspěšném předání ve věku 7,5 měsíců přibyl do této rodiny také chlapec G.

Tohoto času vyrůstá chlapec G. společně s dalšími třemi dětmi v této náhradní rodině, tři chlapci menšinového etnika jsou v adopci, jedna dívka menšinového etnika

je v dlouhodobé pěstounské péči. Chlapec G. dle slov matky, která je s pěstounkou ve spojení, dochází do mateřské školy za pomoci asistentky. Díky ní zvládá pobyt ve školce vcelku dobře. Byla mu také diagnostikována lehká mentální retardace. Náhradní rodina přijala tuto informaci dobře, péči zvládá a chlapec G. je v této rodině šťastný. S pěstounkou je rodina v pravidelném kontaktu jak telefonickém, tak osobním, i přesto, že žijí 400 km od sebe. Náhradní matka chlapce G. se vyjádřila, že péče na přechodnou dobu má obrovský smysl a to vzhledem k individuální péči o dítě s postižením, které by v ústavní péči neprospívalo tak uspokojivě.

7.1.2 Kazuistika č. 2

Osobní anamnéza:

- Jméno: Chlapec H.
- Rok narození: 2016
- Etnikum: (zřejmě) majoritní
- Délka svěření do péče: 3 měsíce (od 5. dne narození)

Zdravotní a rodinná anamnéza:

Absolutně zdravý chlapec umístěný do babyboxu s neošetřenou pupeční šňůrou a dle lékařské zprávy bez obsahu stravy v žaludku. Chlapec měl při nalezení v babyboxu váhu 3000g.

Podrobnější popis případu:

Chlapec byl svěřen do pěstounské péče na přechodnou dobu 5. den po narození a jednalo se o první dítě svěřené do péče této pěstounky. Dle jejích slov se jednalo o absolutně bezproblémovou péči o krásné a klidné miminko, které vzorně přibývalo na váze a jeho vývoj byl více než uspokojivý. Dle informací krajského úřadu měla být vybrána adoptivní rodina až po genetických testech chlapce H., což mělo být provedeno na 6 měsících jeho věku. Krajský úřad ale změnil své rozhodnutí vzhledem k tomu, že oslovil náhradní rodinu, která na tomto netrvala. Genetické testy byly u chlapce H. provedeny až po jeho umístění do péče adoptivní rodiny.

V adoptivní rodině žil již biologický syn ve věku 7 let, který po sourozenci toužil. Chlapec H. od pěstounky dostal “knihu života”, kde pěstounka popisuje jeho příběh od převzetí až po jeho poslední den pobytu v pěstounské péči. Předávání chlapce H.

do této rodiny bylo dle slov pěstounky skvělé. S rodinou je pěstounka v blízkém kontaktu, společně se stýkají a jezdí na pravidelné dovolené.

Vzhledem k tomu, že chlapec H. je velmi citlivý a vnímavý, často řeší svou identitu, dle slov náhradní matky se zhruba ve 4 letech věku intenzivně zajímal o svůj původ. Náhradní matka s tímto velmi citlivě pracuje již od jeho adopce. Chlapec H. měl v tomto věku při návštěvách problém s přijetím pěstounky a bál se, že ho náhradní matka vrátí. Matka s tímto pracovala i pomocí psychologů a chlapec je nyní se svou identitou smířený, pěstounku vnímá jako svou tetu a má ji rád.

Všeobecně je známo, že děti odložené do babyboxu mívají problémy se svou identitou, především v pubertálním věku, proto je dobré, když náhradní rodina s tímto pracuje a je tomuto tématu otevřená.

7.1.3 Kazuistika č. 3

Osobní anamnéza:

- Jméno: Chlapec D.
- Rok narození: 2016
- Etnikum: menšinové (romské)
- Délka svěření do péče: 12 měsíců (od 7. dne narození)

Zdravotní anamnéza:

Zdravý chlapec s porodní váhou 2470g. Žádné zdravotní komplikace, ani opoždění ve vývoji se dle slov pěstounky a náhradní matky neprojevalo.

Rodinná a sociální anamnéza:

Těhotenství matky bylo nesledované, matka těhotenství skrývala i před svou rodinou z důvodu (dle slov OSPOD) strachu z reakce otce chlapce D. Matka byla v tíživé životní situaci. Toho času měla v péči svou dceru starou 11 měsíců. Matka vyrůstala v dětském domově, péči o dceru zvládá dobře. Po narození chlapce D. se jí narodily další dvě děti, obě jsou nyní v adopci a vyrůstají spolu.

Podrobnější popis případu:

Chlapec D. v péči přechodné pěstounky prospíval velmi dobře, byl to usměvavý, šikovný a chytrý chlapeček. Vzhledem k tomu, že pro chlapce menšinového etnika nebyly

v evidenci žádní vhodní osvojitelé, spis chlapce D. byl krajským úřadem zaslán, ve věku 7 měsíců dítěte, Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí (ÚMPOD). Tento úřad vyžadoval po příslušném krajském úřadu další dokumenty, které krajský úřad nebyl, dle slov pěstounky, z právního hlediska schopen doložit, proto se osvojení stále prodlužovalo a situace byla znepokojivá jak pro krajský úřad, tak pro pěstounku.

Ve věku 11 měsíců dítěte krajský úřad oslovil pár, který právě procházel přípravou, aby se mohl stát náhradními rodiči. Ihned po ukončení přípravy byl pár schválen krajským úřadem a následně se seznámil se spisem chlapce D. Náhradní matka chlapce D. má sama romské kořeny a náhradní otec je majoritního etnika. Chlapec D. byl vybraným náhradním rodičům velmi podobný a oni si chlapce D. okamžitě zamilovali. Náhradní matka si k chlapci D. vytvořila velké citové pouto již v začátcích předávání z přechodné péče. Po zhruba čtyřech týdnech přešel chlapec D. do nové náhradní rodiny a své první narozeniny oslavil již s nimi. S pěstounkou a celou její rodinou udržují dodnes velmi blízké vztahy.

Dle slov náhradní matky je chlapec D. pohybově velmi šikovný, dochází do fotbalového oddílu, kde se projevuje jako nadaný fotbalista. Navštěvuje 1. třídu základní školy, bohužel již v tomto období se setkává se šikanou ze strany spolužáků – v tomto případě ale romských, což je neobvyklé. Matka toto intenzivně řeší, zapsala jej do kroužku sebeobrany, protože je velmi hodný a nedokáže si s touto situací sám poradit.

Pěstounka a členové její rodiny jsou velmi šťastní, že má chlapec D. skvělou náhradní rodinu, která pracuje velmi dobře s jeho identitou, což je důležité pro všechny děti v náhradní rodinné péči, které jsou jiného, než majoritního etnika.

7.1.4 Kazuistika č. 4

Osobní anamnéza:

- Jméno: Chlapec M.
- Rok narození: 2017
- Etnikum: majoritní
- Délka svěření do péče: 10 měsíců (od 30. dne narození)

Zdravotní a rodinná anamnéza:

Chlapec se narodil s nízkou porodní váhou, při přijetí do pěstounské péče na přechodnou dobu vážil necelých 3000g. Dle lékařské zprávy narozen s těžkým abstinenčním příznakem na alkohol, při porodu naměřeno v krvi chlapce M. 2,97‰.

Dle OSPOD byla matka dítěte bez domova, do porodnice přišla pod velmi silným vlivem alkoholu (3‰), chlapec se narodil císařským řezem, kdy alkohol matky byl silnou kontraindikací. Matka dvě hodiny po porodu opustila porodnici.

Podrobnější popis případu:

Od prvního týdne života byl chlapec umístěn na dětské oddělení, kde mu byla zavedena nasogastrická sonda pro příjem stravy a nasazena medikace z důvodu pokračujících zdravotních komplikací vyskytujících se u chlapce z důvodu nevhodného životního stylu matky závislé na alkoholu. Stav chlapce M. byl při převzetí do pěstounské péče na přechodnou dobu víceméně uspokojivý, pěstounka byla zdravotním personálem seznámena s možnými komplikacemi. Bylo jí doporučeno nechat u chlapce provést neurologické a oční vyšetření a být v intenzivním kontaktu s pediatrem. Pěstounka tato doporučení akceptovala. Chlapec M. neměl uspokojivý psychomotorický vývoj, proto pěstounka navázala spolupráci s Centrem Lira, což je nezisková organizace poskytující sociální služby pro matky, které pečují o děti s různými zdravotními postiženími.

Chlapec M. váhově prospíval dobře, ale vývoj byl vzhledem k anamnéze pomalý, byl plačtivý a všeho se bál, zejména hlasitých zvuků. Pěstounka se domnívala, že chlapec špatně vidí, ale po zdravotním vyšetření byla zjištěna příčina. V důsledku alkoholu v krvi u chlapce došlo k narušení nervového spojení mezi mozkiem a očima. K celkové stabilizaci zdravotního stavu chlapce došlo zhruba ve věku 7 měsíců, kdy se začal vyvíjet a projevovat přiměřeně svému věku.

Stal se z něj usměvavý, milý a šikovný kojeneček. Náhradní rodina, která byla pro chlapce vybrána, byla s jeho složitou zdravotní situací seznámena, a přesto o něj projevila velký zájem.

Chlapec M. nemá vizuálně viditelný fetální alkoholový syndrom, ale dle náhradní rodiny se projevy FAS objevují. Navštěvuje mateřskou školu, kde se projevuje jako velmi

zvídavé dítě s individuálním přístupem k okolí. Pedagogové jsou velmi překvapeni jeho šikovností. Chlapec má ovšem velmi časté výkyvy nálad se sklony k sebepoškození. Trpí na respirační onemocnění chronického původu.

V současné době byl přijat do základní školy, kam v září nastupuje a moc se těší. Rodina je s pěstounkou v úzkém kontaktu a společně se navštěvují. V náhradní rodině je nyní také mladší chlapec, taktéž přijatý z pěstounské péče na přechodnou dobu.

8 Shrnutí průzkumného šetření

Cílem této práce bylo zjistit, jaké jsou specifické potřeby dětí romského etnika v pěstounské péči na přechodnou dobu s ohledem na jejich výchozí rodinné prostředí. Z analýzy všech otázek použitých v rozhovorech s pěstovkami a sběru dat pro případové studie je patrné, že péče o romské novorozence, kteří byli přijati do pěstounské péče z porodnice a neměli abstinenční příznaky nebo jiná zdravotní omezení, byla naprosto bezproblémová. Předpokládala jsem, že se péče o romské dítě bude lišit pouze v samotné délce pobytu dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu. Také tomu tak, na základě odpovědí respondentek, je.

Odpovědi na průzkumné otázky:

a) Jak staré děti romského etnika jsou do pěstounské péče na přechodnou dobu nejčastěji umísťovány?

Na základě analýzy odpovědí na otázku a sběru dat pro všechny případové studie bylo zjištěno, že do pěstounské péče na přechodnou dobu jsou nejčastěji umísťovány děti kojeneckého věku, nejčastěji se jedná o novorozence přijaté přímo z porodnice.

b) Kam romské děti z pěstounské péče na přechodnou dobu nejčastěji odcházejí (do jiné náhradní rodinné či ústavní péče)?

Pěstovky se shodly na smutném faktu, že pro děti romského etnika je v České republice obecně velice těžké najít náruč milující adoptivní rodiny a často je tak nutné volit cestu dlouhodobé pěstounské péče a mezinárodní adopce. Z tohoto důvodu se délka pobytu romského dítěte v PPPD může prodloužit. Vlastní zkušenost s mezinárodní adopcí má ze šesti dotazovaných respondentek z Libereckého kraje pouze jedna pěstovka. Pokud by byl výzkum prováděn v celé České republice, věřím, že by číslo dětí adoptovaných do ciziny bylo vyšší. Do ústavní péče neodešlo žádné z pěstounských dětí dotazovaných respondentek, což je velice podstatná pozitivní informace.

c) Jaké jsou nejčastější potřeby dětí romského etnika v PPPD?

Autorka na základě průzkumu neevduje žádné další potřeby lišící se v souvislosti s etnickým původem dětí umístěných do PPPD.

9 Diskuse

Pocházím z rodiny pěstounky na přechodnou dobu a myslím si, že v oblasti tohoto tématu mám bohaté zkušenosti. I my jsme se setkávali, jako rodina přechodných pěstounů, s tím, že i naši velmi blízcí přátelé nás odsoudili za to, že pomáháme a máme v péči novorozence menšinového etnika. Celá naše rodina si vytvořila nový okruh přátel, pár jich odešlo, pár přibylo, pěstounská péče jednoduše tato úskalí obnáší.

Mohu potvrdit, že i naše rodina se stala jakýmsi agitátory za romské etnikum. Při procházkách s kočárkem jsem se setkala s nemístnými poznámkami okolí. Já, když se moji rodiče, respektive máma, rozhodli vykonávat přechodnou péči, jsem neměla vůbec představu o tom, co tato profese vlastně obnáší. Psycholožce jsem při individuálním setkání, jako osmnáctiletá, řekla, že mi je jedno, že budeme pěstouny, nevadilo mi to, ale nijak zvlášť mě toto téma nezasahovalo, neměla jsem takové ambice a romské problematice jsem vůbec nerozuměla. Nyní je to sedm let, za tu dobu jsem si prošla tolika příběhy a osudy dětí, majoritních i romských, že jsem se stala součástí jejich životů a oni mého. Dodnes na tyto děti myslím a nikdy na ně nezapomenu. Jsem šťastná, že právě ty romské jsou v tak skvělých rodinách.

Všechny děti se rodí úplně čisté, nevybraly si, kam se narodí, jakého budou etnika a kdo je bude vychovávat. Je naprosto nezbytné, aby naše společnost pochopila, že všechny děti mají nárok na to, být šťastné a vyrůstat ve funkční rodině, a to se samozřejmě týká i dětí romských. Když je naše společnost nebude odsuzovat od mala, budou mít daleko větší šanci stát se dobrými lidmi, kteří své děti budou vychovávat v lásce a správné vzorce chování budou mít po celá pokolení.

Ráda bych se ještě jednou vrátila k tématu délky pobytu romských dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu a na základě vlastních zkušeností popsala situace, díky kterým se pobyt dětí v přechodné péči může prodloužit. Důvodem, proč romské děti setrvávají déle u přechodných pěstounů, může být i důvod stejný, jako u dětí našeho etnika, a to právní situace – dítě není právně volné, popřípadě má biologická rodina o dítě zájem, ale stále se čeká na stabilizaci jejich životní situace, jako je zajištění bydlení, práce, nebo se čeká na ukončení výkonu trestu odnětí svobody jednoho z rodičů, který zájem o dítě má. V této situaci i přechodní pěstouni navštěvují zařízení pro výkon trestu odnětí svobody, kam s dítětem jezdí na návštěvy za biologickým rodičem. Co se týče konkrétně romských

děti a délky jejich umístění v pěstounské péči na přechodnou dobu, zde také hraje roli například to, že krajský úřad má zmapované možné zájemce o výkon náhradní rodinné péče, kteří by byli pro romské dítě vhodní, ale čeká se na ukončení jejich přípravy stát se osvojiteli nebo dlouhodobými pěstouny pro konkrétní dítě, jak tomu bylo i v případě jedné z mých kazuistik. Všechny tyto příklady možných situací mohou pobyt dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu prodloužit. Vím také o případě, který řešil před pár měsíci OSPOD v našem Libereckém kraji. V tomto případě šlo o dvě romské děti, dvojčata, která šla do osvojení přímo z porodnice. K tomu může dojít pouze v případě, že matka podepíše souhlas s adoptí ihned po porodu a osvojitelé přijímají riziko tzv. neprávě volného dítěte, to znamená, že matka má stále právo o dítě požádat a získat ho zpět do své péče.

Mnoho rodin majoritní společnosti má zjevné negativní předsudky o Romech a jejich děti v tomto samozřejmě vyrůstají a tato negativa si s sebou nesou do dospělosti. Proto je třeba o tom s dětmi mluvit i mimo rodinu, a kde jinde, než v mateřských školách? Edukace začíná již u malých dětí právě zde a to v podobě multikulturní výchovy, která se zaměřuje na mezikulturní odlišnosti. Dle mého názoru probíhá ale nedostatečně a málo intenzivně, proto negativní pohled na Romy v naší společnosti stále převládá. V každé třídě mateřské školy se ve většině případů najde romský chlapec nebo dívka, tak proč nevyzdvihnout jejich dary od přírody, jako může být umění tance nebo zpěvu? Dále by samozřejmě mohlo být důležité více přiblížit ostatním dětem romskou kulturu, která je velice poutavá a existuje spousta knížek, které jsou obsahově vhodné i pro děti právě předškolního věku – např. “Romské pohádky” od autorky Elen Lackové, “Zpívající housle” od Marie Voříškové nebo “Pindralko” od Jarmily Hannah Čermákové. Úplně dostačující by byl jeden den v týdnu, popřípadě jeden den za dva týdny, který pedagogové věnují tématu týkajícímu se nejen romské kultury, ale také dalším menšinám a jejich kulturám a zvykům. Již v tomto věku do sebe malé děti mohou vstřebat pozitivní informace o romských spolužácích, jejich kultuře a to právě s cílem předejít budoucí šikaně nebo negativnímu pohledu na všechny členy romského etnika. Obdobně by tato edukace měla probíhat i v základních školách, konkrétně by toto mohlo být realizováno návštěvou dílniček Muzea romské kultury v Brně, které tuto možnost školám nabízí. Avšak si myslím, že by multikulturní výchova měla být zařazena jako povinný předmět stejně tak, jako například rodinná výchova, děti majoritní společnosti by tak měly větší šanci proniknout hlouběji do problematiky soužití s menšinami.

Co se týče vzdělávání dospělých v tématu romství, každý si zodpovídáme a rozhodujeme se sám za sebe. Každý z nás ví, jaký obsah řízeného a volnočasového vzdělávání nás zajímá, jaké jsou naše preference. Můžeme být návštěvníky Dne Romů, různých festivalů a přednášek s tématem romství. Každý z nás se může v oblasti romství vzdělávat, ale samozřejmě ne každý z nás má právě o toto téma skutečný zájem. Média české společnosti témata etnických menšin spíše nenabízí, popřípadě nabízí, ale v negativním slova smyslu. Mnoho možností, veřejných akcí a skupin nalezneme i na sociálních sítích, i tam se můžeme inspirovat. Ve dnech, kdy se oslavuje Mezinárodní den Romů (8. dubna) jsou otevřeny muzea (Muzeum romské kultury v Brně), pořádají se besedy, koncerty s romskou hudbou. V dnešní době se těchto akcí účastní mnoho lidí naší majoritní společnosti, protože se o tuto odlišnou kulturu zajímají, inspiřují se. Poměrně známé je taktéž romské hudební těleso Le Čhavendar, s jedním z jeho členů se dobře zná má rodina. Zmíněným členem je Jan Dužda, basový kytarista, který zároveň pracuje jako romský koordinátor a lektor pěstounů, které seznamuje s romskou kulturou.

Podíváme se ještě na počátek cesty pěstouna (nebo osvojitele), který se rozhodl pomáhat. Zaměříme se v tomto případě na děti romského etnika, proč je těžké je umístit a co bychom mohli my i stát udělat, aby došlo ke změně. Vzhledem k výše uvedeným důvodům, proč má český občan takový názor na Romy, je to opravdu běh na dlouhou trať. Nejvíce zakořeněným předsudkem, že je Rom špatný, je představa, že jde o genetické predispozice. Pěstoun je také “jen” člověk, už i on se musel potýkat v životě s diskriminačními názory, a to většinou již od počátků navštěvování mateřské školy. I on má samozřejmě předsudky, se kterými žijeme všichni, tomu se nedá zabránit. Důležité ale je, že jsou mezi námi takoví lidé, kteří se rozhodli jít cestou pěstounství s cílem nabídnout rodinu i dětem menšinového etnika. Jak je možné, že v sobě najdou tolik odvahy? Každý pěstoun jde, většinou po hlavě, a neví, co ho čeká, teorii zná, ale praxi mu nikdo nedá, nedostane do ruky “návod na výchovu romského dítěte”. Nebudeme si nalhávat, že je to stejné, jako u dětí našeho etnika. Není. A důvodem jsou právě a pouze předsudky, přístup a neznalost.

Zařadila bych do náhradní rodinné péče více podpory pro žadatele o náhradní rodinnou péči, kteří se rozhodnou poskytnout dětem s romskými kořeny rodinu. Tím myslím rozdělení do více skupin a již při přípravách se věnovat individuálně představám a možnostem jednotlivých žadatelů. Dále vidím jako důležité, aby krajské

úřady spolupracovaly více mezi sebou, co se týče dětí romského etnika aktuálně umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu, a nacházeli pro ně tak vhodné adoptivní rodiny, či dlouhodobé pěstouny více i z jiných krajů. To je dle mého názoru základním stavebním kamenem pro výkon náhradní rodinné péče. Dále zmíním podporu doprovázejících organizací, školení, víkendové pobyty a možnosti supervizí.

Existuje také Aliance náhradních rodin, která vznikla za velké podpory pěstounů, většinou jsou to členové, kteří se podílejí na spolupráci s MPSV, na úpravách metodik, ale i na novelách týkajících se náhradní rodinné péče. Právě pěstouni vznášejí dotazy a podněty, které by mohly změnit možnosti umístování dětí, včetně romských, do náhradních rodin. Jednají i se soudy a společně s OSPOD předkládají modelové situace. Toto všechno může vést ke zlepšení situace romských dětí bez rodiny.

Zmíním také jednotlivce, pěstouny, kteří se na základě svého životního nastavení a chutí pomáhat romským dětem dopracovali až do řad zaměstnanců MPSV. Například Mgr. Martina Vančáková, pěstounka, studentka romistiky a lektorka v oboru náhradní rodinné péče. Dále Ida Kellarová, sestra Ivy Bittové, obě známé jako zpěvačky – Iva Bittnerová romství popírá, zatímco Ida Kellarová jím žije. Ida Kellarová je zakladatelka sboru romských dětí Čhavorenge. Jezdí zejména do slovenských osad a umožňuje romským dětem, jinak bez šance na spokojený život, uplatnit se v hudebních oborech, ve zpěvu a tanci. V Čechách jsou členy sboru i děti, které jsou ze sociálně slabých romských rodin, z dětských domovů apod. Tyto děti zpívají za doprovodu České filharmonie, na různých koncertech, které jsou již delší čas velmi populárními. Cíl Idy Kellarové je zmíněn v dokumentu “O čo ide Idě” – ukázat Romy jako umělce a ne jako slabinu našeho národa. A Idě se to daří.

Dle statistik MPSV týkajících se výkonu sociálně právní ochrany dětí za rok 2022 je potvrzeno, že v celé České republice bylo v roce 2022 umístěno do pěstounské péče na přechodnou dobu 671 dětí, z tohoto počtu tvořily značnou část děti ve věku 0-2 roky, celkově 465 jedinců. K datu 31. 12. 2021 bylo konkrétně v Libereckém kraji 709 dětí v pěstounské péči (dlouhodobé i příbuzenské) a 27 dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu. (Krajský úřad Libereckého kraje 2022). Bohužel MPSV, ani krajský úřad Libereckého kraje, ve svých statistikách nezmiňují počet dětí konkrétního etnika, ze statistik tedy není možné oficiálně vyčíst, jaký byl poměr romských dětí a dětí majoritní společnosti. Tyto informace byly tedy čerpány ze zkušeností pěstounek v rozhovorech.

Co se týče pěstounů na přechodnou dobu, tak dle informací zveřejněných na webových stránkách krajského úřadu v Liberci vykonává pěstounskou péči na přechodnou dobu 37 pěstounů, a to ke dni 31. 12. 2021. (Krajský úřad Libereckého kraje 2022). Za rok 2022 byl v celé České republice celkový počet pěstounů na přechodnou dobu 777, ve sledovaném roce 2022 přibylo celkem 269 pěstounů a výkon pěstounské péče na přechodnou dobu ukončilo 116 pěstounů (MPSV 2022).

Pro představu zmíním i počet podaných žádostí o zprostředkování náhradní rodinné péče, konkrétně žadatelů o osvojení a žadatelů o výkon dlouhodobé pěstounské péče. Počet nových žadatelů o osvojení a podaných žádostí byl v roce 2022 483. Co se týče dlouhodobé pěstounské péče, v tomto případě MPSV za rok 2022 eviduje 367 podaných žádostí.

10 Navrhovaná opatření

Opatření, kterými můžeme přispět ke zlepšení situace, je především hlubší a intenzivnější edukace celé české společnosti, a dále také individuálnější přístup pro všechny zájemce o výkon náhradní rodinné péče, především pěstounství na přechodnou dobu, dlouhodobou pěstounskou péči a adopci.

Konkrétní pozitivní opatření v oblasti NRP, která byla vypracována po konzultaci s Mgr. Martinou Vančákovou, zaměstnankyní MPSV:

- 1) *Méně romských dětí v NRP – zahrnuje lepší sociální politiku, včetně ochrany ohrožených rodin a jejich včasné a efektivní sanace:* Tomuto by mohlo pomoci navýšení zaměstnanců pracujících v oblasti sociálně právní ochrany. Efektivní sanací rozumíme péči o rodiny sociálně slabé, tzn. pomoc při jednání s úřady, při hledání zaměstnání nebo bydlení, aby děti mohly zůstat v biologické rodině. Dále více neziskových organizací poskytujících právě tuto sanaci.
- 2) *Romské děti do romských rodin - inspirace v zahraničí, viz Austrálie (dětí Aboriginců), USA/Kanada (dětí původních obyvatel), UK (zachování kulturní a etnické identity):* Tento bod navazuje na bod předchozí. Zařadíme sem například mediální oslovování, můžeme použít sociální sítě, dále doprovázející organizace věnující se přípravám pro budoucí pěstouny a osvojitele k tomu, aby bylo mezi žadateli více romských párů nebo jednotlivců. Této skupině se věnovat také individuálně (romská komunita je úzce zaměřena na rodové linie, proto je nutné s nimi pracovat tak, aby pochopili důležitost přijetí dítěte z jiné romské rodinné linie).
- 3) *Více žadatelů z řad samotných Romů:* Sem zařadíme osvětu v celostátních a lokálních médiích i přímo v komunitách, dále využití pozitivních vzorů stávajících romských pěstounů a osvojitelů, podporu romských významných osobností, respektování specifík při posuzování Romů zájemců o NRP (psychotesty, etnocentrické posuzování rodinného systému atd.), spolupráce s romskými koordinátory na krajských úřadech.
- 4) *Bourání bariér:* Na úřadech více romských zaměstnanců, což napomůže důvěře potenciálních romských žadatelů v takový úřad a nezaujatost posouzení,

cíleně distribuované letáčky o NRP dvojjazyčně – v češtině a romštině (slovenské, případně i olašské), aktivní oslovování a spolupráce s neformálními lídry v komunitách.

- 5) *Standardizace příprav žadatelů před přijetím dítěte a dostatečná nabídka průběžného vzdělávání* (zapracovává se do nové legislativy – chystaná novela zákona č. 359/1999, kde se plánuje mimo jiné také zcela jiná forma péče o odložené děti).
- 6) *Dostatek kvalitních odborníků*: Vzdělávání sociálních pracovníků v oblasti SPOD a NRP, kteří sami podléhají předsudkům a nemají adekvátní informace o Romech a pochopení historických souvislostí se současným stavem romských komunit v České republice a sociální situací části romských rodin.

Závěr

Tato bakalářská práce se věnovala tématu romských dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu. Jak bylo zmíněno v úvodu, tato práce byla zaměřena na hledání specifik týkajících se péče o romské děti umístěných do pěstounské péče na přechodnou dobu a jejich následný odchod z této formy náhradní rodinné péče do jiné, popřípadě do ústavního zařízení. Péče o romské děti byla zkoumána v souvislosti s péčí o děti majoritní společnosti.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo analyzovat data získané na základě rozhovorů s přechodnými pěstounkami z Libereckého kraje a sběru informací pro případové studie. Ze zkušeností dotazovaných respondentek bylo zjištěno, že péče o děti romského etnika se liší pouze ve své samotné délce pobytu dítěte v pěstounské péči na přechodnou dobu. Tato doba se obvykle pohybuje v délce jednoho roku.

Důvodů pro delší dobu pobytu romských dětí v pěstounské péči na přechodnou dobu může být mnoho, domnívám se však, že tím hlavním důvodem může být i nastavení české společnosti a její postoj k romské komunitě.

Byly nalezeny také odpovědi na hlavní průzkumné otázky, které se zabývaly získáním informací ohledně věku romských dětí přijatých do pěstounské péče na přechodnou dobu a taktéž se hledaly odpovědi na otázku, kam romské děti z pěstounské péče na přechodnou dobu nejčastěji odchází. V této oblasti bylo zjištěno, že v současné době obecně všechny děti téměř neodcházejí do zařízení ústavní péče, ale dostávají se do osvojení a dlouhodobé pěstounské péče. Co se týče porovnání dětí romského a našeho etnika v této oblasti, tak se jejich odchod liší pouze ve formě následné náhradní rodinné péče, romské děti spíše odcházejí dlouhodobé pěstounské péče, naopak děti většinové společnosti jsou spíše umisťovány do adopce.

Seznam použitých zdrojů

Použitá literatura:

DVOŘÁČKOVÁ, S., VÍTKOVÁ, A., 2019. *Doprovázení pěstounů na přechodnou dobu: praxe v České republice a inspirace ze zahraničí*. Brno: Sdružení pěstounských rodin z.s.

FÓNADOVÁ, L., 2014. *Nenechali se vyloučit. Sociální vzestupy Romů v české společnosti*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6574-1.

FRANKOVÁ, K., 2016. Sociální zabezpečení v pěstounské péči. In: PAZLAROVÁ, H. (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 95-109. ISBN 978-80-262-1020-7.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2004. *Psychologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-569-1.

HENDL, J., 2008. *Kvalitativní výzkum*. 2. vyd. Praha: Portál. 978-80-7367-485-4.

HLÁSKOVÁ, A., 2015. Přechod dítěte z přechodné pěstounské péče. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Pěstounství je profese*. Praha: MPSV. s. 28-29. ISBN 978-80-7421-115-7.

ČERNÁ, R., SVOBODA, S., 2011. *Metodika přípravy k pěstounství*. Chrudim: Centrum náhradní rodinné péče Amalthea o.s. ISBN: 978-80-904801-4-8.

JANDOUREK, J., 2012. *Slovník sociologických pojmů. 610 hesel*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3679-2.

KOBOSOVÁ, B., 2019. *Pěstounská péče na přechodnou dobu*. Praha: Vyšší odborná škola sociálně-právní.

LEXOVÁ, J., 2016. Dohody o výkonu pěstounské péče a individuální plánování podpory. In: PAZLAROVÁ, H. (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 73-82. ISBN 978-80-262-1020-7.

LUSKOVÁ, D., 2018. Vzdělávání pěstounů je součástí sociální práce. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR*. 1. vyd. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, s. 105. ISBN 978-80-907053-2-6.

MACELA, M., 2019. *Krátkodobá pěstounská péče. Historie, praxe, perspektivy*. Brno: Sdružení pěstounských rodin. ISBN 978-80-270-5529-6.

MAJEROVÁ, K., 2015. Kdo je pěstoun – první kontakt úřadu se zájemcem. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Pěstounství je profese*. 1. vyd. Praha: MPSV, s. 8-9. ISBN 978-80-7421-115-7.

MATĚJČEK, Z., a kolektiv, 1999. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN: 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Z., 1994. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál. ISBN: 80-85282-83-6.

NEČAS, C., 1999. *Romové v České republice včera a dnes*. 4. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-7067-952-2.

NOVOTNÁ, E., 2018. Náhradní rodinná péče v České republice. In: Kolektiv autorů. *Dobry pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR*. 1. vyd. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb ČR. ISBN 978-80-907053-2-6.

PAZLAROVÁ, H. (ed.), 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1020-7.

PRŮCHA, J., 2014. *Andragogický výzkum*. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-7367-313-0.

PTÁČEK, R., 2016. Osobnost pěstouna. In: PAZLAROVÁ, H. (ed.). *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha: Portál, s. 47-63. ISBN 978-80-262-1020-7.

RYCHLÍK, D., HRBÁČKOVÁ, E., 2018. Jak se stát pěstounem, výběr a příprava pěstounů. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobry pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR*. 1. vyd. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, s. 29-41. ISBN 978-80-907053-2-6.

ŠULEŘ, P., 1999. *Romové: tradice a současnost*. 1. vyd. Brno: SVAN. ISBN 80-7028-141-3.

ŠUSTROVÁ, A., 2018. Doprovázení pěstounských rodin. In: KOLEKTIV AUTORŮ. *Dobrý pěstoun. Náhradní rodinná péče v ČR*. 1. vyd. Tábor: Asociace poskytovatelů sociálních služeb, s. 139. ISBN 978-80-907053-2-6.

ŠVAŘÍČEK, R., ŠEDOVIÁ K., 2010. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁGNEROVÁ, M., 2012. *Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN: 978-80-87455-14-2.

VANČÁKOVÁ, M., 2011. *Dítě jiného etnika v náhradní rodinné péči*. 1. vyd. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-05-0.

ZEZULOVÁ, D., 2012. *Pěstounská péče a adopce*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-0065-9.

Použité internetové zdroje:

Dobrá rodina: Doprovázení pěstounů [online]. [vid. 12. 3. 2022]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/>.

KAŠTÁNKOVÁ KRISTOVÁ, M., 2017. Historie a původ Romů. In: *Český rozhlas: Portál Romové* [online]. 5. 6. 2017. [vid. 4. 1. 2022]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/historie-a-puvod-romu-8106621>.

Krajský úřad: Pěstounská péče [online]. 12. 12. 2022. [vid. 14. 6. 2023]. Dostupné z: <https://krajsky-urad.kraj-lbc.cz/page2784/pestounska-pece-n1119797.htm>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Odměna pěstouna [online]. [vid. 15. 2. 2022]. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/-/odmena-pestouna>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Proces zprostředkování [online]. [vid. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí: Roční výkaz o výkonu sociálně-právní ochrany dětí za rok 2022 [online]. [vid. 30. 6. 2023]. Dostupné z <https://www.mpsv.cz/statistiky-1>.

STRMISKA, Z., 2020. Norma. In: *Sociologická encyklopedie* [online]. 21. 9. 2020 [vid. 28. 6. 2022]. Dostupné z: www.encyklopedie.soc.cas.cz/w/Norma.

United States Holocaust Memorial Museum: Roma (Gypsies) in Prewar Europe [online]. 19. 5. 2021 [vid. 17. 5. 2022]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/roma-gypsies-in-prewar-europe>.

Úřad práce ČR: *Dávky péstounské péče a zaopatřovací příspěvky* [online]. Aktualizováno 17. 12. 2021 [vid. 15. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/davky-pestounske-pece-a-zaopatrovaci-prispevky1>.

Usnesení č. 2/1993 Sb. Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. [vid. 13. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Aktualizováno 1. 2. 2022 [vid. 13. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky* [online]. Aktualizováno 1. 7. 2021 [vid. 13. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>.

Seznam příloh

Příloha 1 – Otázky použité v rozhovoru s pěstounkami na přechodnou dobu

Přílohy

Příloha 1

Otázky použité v rozhovoru s pěstunkami na přechodnou dobu:

- 1) Kolik dětí bylo přímo romských/poloromských/majoritního etnika?
- 2) Jakého byly tyto děti pohlaví?
- 3) Jakého byly věku, když se dostaly do vaší péče?
- 4) Měla jste v péči sourozeneckou skupinu? Případně, pokud se jednalo o jedno dítě do vaší péče umístěné, tak zda víte, jestli mělo sourozence?
- 5) Odkud se do vaší péče děti dostaly? Jaké byly popřípadě důvody odebrání dítěte z rodiny? Bylo to náhlé, či plánované?
- 6) Jaký byl zdravotní stav dětí při přijetí a během péče o ně?
- 7) Mělo některé z dětí nějaké chronické onemocnění?
- 8) Jaká byla reakce okolí na péči o dítě jiného etnika? Setkala jste se s tím?
- 9) Jste během výkonu PPPD v kontaktu s biologickými rodinami dětí? Jaký je zájem ze strany matky/otce, popřípadě širší rodiny? Pokud kontakt probíhá, je formální nebo neformální?
- 10) Má vaše doprovázející organizace zkušenosti s doprovázením romských dětí (organizace školení, táborů atd.)?
- 11) Jak dlouho jste v péči děti měla? Rozvíňte prosím rozdíl v péči o romské děti a děti majoritní společnosti.
- 12) Kam děti z vaší péče nejčastěji odchází?
- 13) Dostalo se některé z dětí do mezinárodní adopce?
- 14) Bylo některé z dětí svěřeno do péče romským pěstounům?
- 15) Vnímáte nějaké zásadní odlišnosti v péči o romské dítě v porovnání s péčí o dítě majoritního etnika? Porovnejte, prosím, pouze děti, které jste sama měla v pěstounské péči na přechodnou dobu.